

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**Vyučování zaměřené na komunikační
kompetence**

Diplomová práce

Autorka diplomové práce: Dana Ležáková
Vedoucí diplomové práce: Mgr. Daniel Bína, Ph.D.

České Budějovice 2006

Vyučování zaměřené na komunikační kompetence

Cílem učitele by mělo být zvýšení mediální a komunikační gramotnosti žáků. Za východisko můžeme považovat pragmatickou pedagogiku. Je důležité si uvědomit, že vyučování vychází ne z tradic, ale z toho, co lidé potřebují na začátku 21. století k fungování ve společnosti.

Učitel nesmí opomíjet interaktivními metodami rozvíjet osobnost žáka. Významný podíl na tom, aby byl žák vybaven kompetencemi potřebnými k životu má projektové vyučování, u kterého převládá kooperativní forma. Předmětem mého dalšího zájmu bude využití vybraných metod Kritického myšlení.

Uvedené projekty poslouží učiteli v praxi v jazykové i literární výchově na ZŠ.

Teaching aimed at communicative competence

The goal of the teacher should be increasing media and communicative competence of the learners. We can consider the pragmatic pedagogy the starting point how to achieve it. It is important to realize that teaching is not based on traditions but is based on what people need for functioning effectively in the society in the 21st century.

The teacher should not omit the interactive methods which develop the learners' personality. The project-method based on cooperation plays a great part in the development of the learners' life competence. The next objects I will deal with are particular methods of critical thinking.

The above-mentioned projects will serve the teacher in his or her practice in language and literature at the basic school.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Mgr. Danielu Bínovi, Ph.D. za odborné vedení
diplomové práce a za věcné připomínky a rady.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Tana Světlá', is positioned to the right of the main text.

V Moravských Budějovicích dne 19. 11. 2006

Obsah

Úvod	6
I. Teoretická část	9
I. 1 Jak výuka myšlení pomáhá rozvíjet inteligenci a učení?.....	9
I. 1. 1 Řečová/verbální inteligence.....	10
I. 1. 2 Zraková/prostorová inteligence.....	10
I. 1. 3 Logicko–matematická inteligence.....	10
I. 1. 4 Fyzická inteligence.....	10
I. 1. 5 Hudební inteligence.....	10
I. 1. 6 Interpersonální inteligence.....	10
I. 1. 7 Metakognitivní inteligence.....	11
I. 2 Hry.....	11
I. 3 Zásady při průběhu aktivit.....	12
I. 3. 1 Co říci o pravidlech?.....	12
I. 4 Význam čtenářských dovedností pro žáka.....	12
I. 5 Práce s literárním textem.....	14
I. 6 Vyučovací strategie.....	15
I. 7 Metody, techniky a postupy použité při sestavování katalogu.....	16
I. 8 Rozvoj pedagogických dovedností.....	34
II. Praktická část	36
II. 1 Poznámky k praktické části.....	36
II. 2 Ukázky vytvořeného katalogu projektů a aktivit.....	37
Závěr	91
Literatura	94

Úvod

*Můj mozek je jako hustý les. Je plný úžasných myšlenek.
Jedenáctileté dítě*

Diplomová práce vznikla se záměrem nabídnout učitelům pracujícím s žáky II. stupně a studentům učitelství českého jazyka a literatury náměty, které lze využít ve výchovně-vzdělávacím procesu.

Podstatou diplomové práce bylo vytvoření a následné ověření katalogu čtenářských listů/projektů v praxi založených na orientaci komunikačních kompetencí. Důraz je kladen na podmínku inovativnosti.

Hlavním výstupem práce je elektronická databáze čtenářských listů/projektů. Jedná se o pozměnitelné vyučovací moduly, podle kterých jsem vyučovala na ZŠ. Na základě zkušeností z praxe byly náměty upraveny do vyhovující podoby. Elektronická databáze je publikovaná v podobě CD s názvem „Komunikační kompetence v lit. výchově II“ jako součást publikace Komunikační kompetence v literární výchově. (Ležáková, Bína, 2006) Vedlejším výstupem se stala příprava kapitoly na stránkách 64 – 100 publikace Výchova k mediální gramotnosti. (Bína a kolektiv, 2005)

Diplomová práce si klade za cíl studentům a začínajícím učitelům, ale i všem, kteří chtějí inovovat výuku, zájemcům o témata a problémy komunikační kompetence, poskytnout náměty, sbírku nápadů, inspiraci do výchovně-vzdělávacího procesu. Katalog návrhů je převážně zaměřen na komunikační kompetence, ale pracuje s kooperativní, projektovou pedagogikou a hrou. Využívá prvku hry jako něčeho, co vyžaduje aktivitu při jednání, podporuje komunikaci a rozvíjí osobnost. Je to něco, co nás provází od dětství a mnohé z nás i po celý život. Ve hře se dítě učí, hledá vztah k sobě samému i ke světu. Hledá a objevuje souvislosti, poznává svět.

Všechny lidské bytosti mají základní právo na plné rozvíjení své mysli a své způsobilosti k učení. Stále více si uvědomujeme, že pokrok jednotlivců i celých společností závisí na vzdělání, a tedy na kvalitě vyučování a učení. Potřeby jednotlivců se zde spojují s potřebami společnosti v potřebu vychovávat lidi, kteří se po celý život sami vzdělávají; žáky, kteří si cení učení jako

činnosti, která je vyzbrojuje do života, kteří se chtějí učit nezávisle na okolí a kteří usilují o sebeurčení, sebeřízení a sebeúctu. Potřebujeme vychovávat lidi, kteří jsou schopni účinně se podílet na životě společnosti a zvládat nároky rychlých společenských změn. Pro učitele je zde úkol: Jak rozvíjet takové učení, které přispěje k dosažení těchto cílů? (Srov. Fisher, 1997)

Vzhledem ke zvýšenému zájmu o to, jak rozvíjet myšlení a učení u každého z nás, má tato práce sloužit jako praktický průvodce nových způsobů vyučování. Je potřeba, aby nejen žáci učivo znali, ale aby také věděli, jak se učit. Z uvedeného důvodu je v praktické části užito několik vyučovacích strategií, které mají nejtěsnější vztah k úspěšnému učení. Strategie lze uplatnit v kterékoli oblasti učení. Zvolené postupy mají vést žáka k cíli, to znamená k samostatnému a účinnému učení, slouží k rozvíjení myšlení a učení v rámci celého programu výuky.

Ke struktuře diplomové práce. V teoretické části (I) jsem si dala za úkol přehledně a systematicky vyložit hlavní/ideové zdroje své práce na projektech. Tématiku jsem rozdělila na osm částí. V první z nich se zabývám pojetím Howarda Gardnera a jeho sedmi stránkami inteligence. Gardner rozlišuje inteligenci řečovou, zrakovou, logicko-matematickou, fyzickou, hudební a inteligenci metakognitivní.. Inteligence se dají rozvíjet uváděnými způsoby.

Využívání hry ke vzdělávacím a výchovným cílům má poměrně dlouhou historii. Proto ani zde nesmí být opomenuto. V. Mišurcová zastává názor, že *hra by měla být základní metodou běžně používanou v základní škole, zejména na prvním stupni. Pomocí hry dokáže dítě soustředit svou pozornost na delší dobu a zdárně se vypořádat se zadanými úkoly.* (Mišurcová a kol., 1980)

Efektivní začlenění didaktických her do výuky musí učitel dobře promyslet. Aby navozovaná aktivita splnila výchovně-vzdělávací záměr, musí být učitel schopen aktivitu co nejlépe uvést a její dopad co nejefektivněji využít. Uvádím několik doporučení jako pomoc učiteli při práci s textem a při herních aktivitách.

Učitel má vést žáka k tomu, aby zvládl základy komunikace, jednoduše řečeno má žáka naučit dorozumívat se slovem i písmem. Opírám se o kompetence, jež vedou k rozvoji čtenářské gramotnosti. S touto problematikou úzce souvisí i využití literárního textu ve výuce. Pokládám také za důležité porozumět problematice, k níž práce s literárním textem směřuje.

Ze všech zdrojů literatury, která se pro mě stala vodítkem, je publikace *Učíme děti myslet a učit se* (Fisher, 1997) a deset základních strategií, které považuji za základní vodítko či schéma pro inovativní didaktiku.

Jednotlivé položky svého katalogu (čtenářské listy/projekty) jsem obohatila o řadu metod, technik a postupů používaných v rámci aktivního a kritického myšlení. Pro lepší pochopení, představu je u každé z uvedených metod/technik údaj odkazující na jeden projekt, v němž byla metoda/technika využita.

V poslední části se zabývám tolik potřebnými pedagogickými dovednostmi přispívajícími k úspěšnosti výchovně-vzdělávacího procesu.

V praktické části (II) nejprve uvádím poznámky, jakým způsobem, podle jakých pravidel, v jaké struktuře a softwaru byly vytvářeny jednotlivé projekty/čtenářské listy (II. 1).

Poté (II. 2) prezentuji výběr projektů z CD katalogu (Ležáková, Bína, 2006) ve formátu pdf zmenšených na 80%. V elektronické databázi se projekty objevují v podobě jiné. Vzhledem k tomu, že se počítá s flexibilitou a zaměnitelností dle individuálního přístupu uživatele a praktičností, katalog nabízí projekty s možností vlastní elektronické editace v textovém programu Microsoft Word.

Nakonec uvádím strukturovaný seznam literatury rozdělený do tří částí. V první části knihy a časopisy, ze kterých bylo čerpáno, druhá část nazvaná Internetové zdroje odpovídá hypertextových odkazům, třetí část obsahuje odkazy na literární texty použité v projektech. Seznam odpovídá literatuře použité při tvorbě CD katalogu.

I. Teoretická část

I. 1 Jak výuka myšlení pomáhá rozvíjet inteligenci a učení?

Malé děti se obdivuhodně učí. Od narození se začínají dorozumívat s matkou řečí svého těla, gesty a úsměvy. Od útlého věku se myslící děti učí zvládat nejnáročnější ze všech úkolů svého učení – osvojení řeči. Děti si na svět přinášejí úžasnou míru zvědavosti, pružnosti myšlení. Uchovat zvědavého ducha malého dítěte při životě může být jedním z klíčů k úspěšnému učení. Jak to tedy dělat? Jak povzbuzovat dítě k myšlení? Děti potřebují pomoc k uplatnění svých možností a k překonání překážek v učení. Jedním ze způsobů, jak uvažovat o učení, je pokusit se zjistit, co tvoří překážky v učení. Jiný přístup je vložit výuku myšlenkových dovedností do všech oblastí výuky, a to zapojením dětí do aktivního učení. (Srov. Fisher, 1997)

Lidé jsou osobití svou schopností zpracovávat informaci prostřednictvím různých stránek své inteligence. Nadto je lidské učení výkonnější, může-li zapojit různá *zaměření mysli* zároveň. Těchto sedm různých stránek inteligence, rozlišených Howardem Gardnerem a dalšími badateli, lze rozvíjet dále uváděnými způsoby.

I. 1. 1 Řečová/verbální inteligence

Příklady užitých způsobů, jimiž můžeme rozvíjet řečovou zkušenost:

- sdělovat a vysvětlovat nové poznatky a názory,
- dávat pokyny, jak něco dělat,
- vést slovní spor,
- řešit nebo sestavovat křížovky a slovní hádanky,
- psát dopisy,
- vyhledávat informace z novin, příruček, knih atd.,
- číst a skládat básně,
- psát si deník.

I. 1. 2 Zraková/prostorová inteligence

Příklady činností, které mohou rozvíjet názorné myšlení zahrnuté do metodických příprav:

- plánování cest,
- vytváření názorových schémat.

I. 1. 3 Logicko–matematická inteligence

K činnostem, které tento druh inteligence posilují, patří:

- plánování cest, výletů,
- organizování a plánování využití času,
- vytváření časových rozvrhů,
- řešení logických problémů.

I. 1. 4 Fyzická inteligence

Z činností rozvíjejících fyzickou inteligenci jsem využila dramatizaci.

I. 1. 5 Hudební inteligence

K podněcování hudební inteligence pomohli pro mé účely tyto činnosti:

- výběr vhodné hudby jako doprovod nějaké povídky či básně,
- skládání básní a dát žákům vlastní melodii nebo pro ni vybrat hoto-
tový nápěv a doprovod.

I. 1. 6 Interpersonální inteligence

Příležitosti k rozvíjení interpersonálních dovedností jsou tyto:

- naslouchání druhým při jejich vyprávěních, povídkách, básních,
- hovořit k druhým při týchž příležitostech,
- pomoc druhým při učení a řešení problémů,
- společná práce v týmu, diskuse a přispívání ke společnému úsilí.

I. 1. 7 Metakognitivní inteligence

Metakognice (nazývaná také intrapersonální inteligence) je nejdůležitější stránkou lidské inteligence. Souvisí s uplatňováním všech ostatních forem inteligence. Je to přístup, který máme k vlastním myšlenkám a emocím, k tomu, co si myslíme, co cítíme a proč něco děláme.

K rozvoji metakognitivního uvědomění mohou každému přispět tyto činnosti:

- vést si osobní deník či záznamy,
- plánovat, jak využít čas,
- předvídat, co zvládne dobře a s čím bude mít potíže,
- hovořit o svých citech a náladách a rozumět jim,
- rozpoznat, jaký je a jaký není,
- stanovovat si osobní cíle a dosahovat jich,
- kontrolovat a hodnotit, co vykonal. (Srov. Fisher, 1997)

I. 2 Hry

- hry vyžadují aktivitu při jednání,
- odrážejí všechny duševní procesy (strategii, logiku, řešení problémů, kreativitu, paměť),
- podporují komunikaci,
- simulují sociální procesy (zkoušejí se nové role),
- obohacují životní zkušenosti,
- rozvíjejí osobnost,
- kromě toho je při nich ještě zábava. (Portmanová, 2004)

Úkoly a herní aktivity, které doprovází každý text, předpokládají, že žák četl text s porozuměním, vycházejí ze znalosti textu. Zároveň však vyžadují jistou dávku fantazie a tvořivosti při jejich plnění. Jedná se o úkoly různě obtížné, zaměřené na rozvoj slovní zásoby, podporu čtenářských dovedností, dále pak dramatizaci. Velký důraz je kladen na rozvoj komunikativních

dovedností, rozvoj spolupráce, tvořivosti a představivosti žáků. Cílem se stal pozitivní vztah k četbě, rozvoj sociálních dovedností i zpestření výuky. Učitel může metodickou část využít k navozování výchovných situací, o kterých je možné s dětmi diskutovat a řešit je. Sám zvažuje a vybírá, zda je úkol pro žáky vhodný. Záměrem je nabídnout aktivity, které je možné různě obměňovat podle věku, znalostí a zkušeností žáků. (Srov. Šikulová, Rytířová, 2006)

I. 3 Zásady při průběhu aktivit

Aby navozovaná aktivita splnila výchovně-vzdělávací záměr a aby obě strany měly z aktivity radost a užitek, musí být učitel schopen aktivitu co nejlépe uvést a její dopad co nejefektivněji využít. Ze strany učitele se očekává snaha o vytváření otevřeného prostředí plného zájmu, podpory.

I. 3. 1 Co říci o pravidlech?

- měla by být předem dobře promyšlená,
- učitel by je měl sdělovat stručně, jasně a přesvědčivě,
- měl by se snažit dodržovat jejich logickou posloupnost,
- před započítím aktivity je třeba dát čas na případné dotazy, aby se vysvětlily nejasnosti a pravidla byla srozumitelná (někdy je vhodné zařadit demonstraci ukázky učitelem),
- během aktivity by neměl učitel pravidla měnit. (Srov. Šikulová, Rytířová, 2006)

I. 4 Význam čtenářských dovedností pro žáka

Jedním z hlavních cílů základního vzdělávání je vést žáka k tomu, aby zvládl základy všestranné a účinné komunikace, jednoduše řečeno naučit žáka dorozumívat se slovem i písmem. (Šikulová, Rytířová, 2006).

Z kompetencí, které má žák ve škole získat v oblasti jazyka a jazykové komunikace, se opírám o ty, které se bezprostředně dotýkají rozvoje čtenářských dovedností, komunikativních dovedností a rozvoje osobnostního a sociálního.

K významným kompetencím, ke kterým by měl být žák v průběhu základního vzdělávání veden, patří:

- vyjadřovat se kultivovaně v písemném i ústním projevu,
- vyjadřovat se souvisle, srozumitelně, volit vhodná slova a tempo řeči podle svého komunikačního záměru,
- číst s porozuměním psané texty přiměřené věku, rozlišovat hlavní myšlenky, odlišit podstatné jevy od nepodstatných, vytvářet jasné a přehledné poznámky,
- využívat různé zdroje informací k rozšiřování svých znalostí a dovedností potřebných ke studiu,
- porozumět a pochopit jednoduchý pokyn a sdělení, dokázat odpovídajícím způsobem reagovat,
- reprodukovat vlastními slovy slyšené nebo přečtené informace,
- správně formulovat otázky,
- formulovat vlastní názor a prožitky atd. (Srov. Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2004 - <http://www.rvp.cz>)

Čtenářská gramotnost je nezbytná pro rozvoj kompetence získat informace a pracovat s nimi, pro rozvoj tzv. informační gramotnosti. R. Bamberger rozlišuje níže uvedené druhy čtenářských postojů/forem čtení:

- orientační/zběžné čtení (při prvním setkání s textem),
- čtení za účelem získání informací,
- čtení pro zábavu,
- vštěpující čtení (čtení za účelem zapamatování si),
- výběrové čtení (podle míry užitečnosti informace),
- čtení za účelem studia, zpracování textu,
- kritické čtení (moderní způsob čtení, který zahrnuje čtení s porozuměním a schopnost samostatného uvažování o daném problému, vytvoření názoru),

- tvořivé čtení (tento způsob čtení vede k vlastní tvorbě čtenáře, didaktika literatury ho může využít k tvořivým úkolům, které mohou být přípravou pro samostatnou tvorbu žáků a zároveň jim umožní nahlédnout do tvůrčího autorského procesu),
- korekturní čtení (ve škole provádí učitel, může být zajímavým úkolem pro žáky při hodině, při opravování cizích chyb se člověk mnoho naučí, žáci si uvědomí vysoké nároky tohoto způsobu práce s textem). (Klumparová, 2006)

I. 5 Práce s literárním textem

Literární text plní následující cíle:

- slouží k procvičování techniky čtení,
- umožňuje procvičovat čtení s porozuměním,
- umožňuje dětem společné, zábavné povídání po přečtení textu,
- dává prostor k porovnání různých názorů, zážitků, děti mají možnost přesvědčit se o tom, že každému se líbilo něco jiného,
- děti se učí vlastními slovy formulovat hlavní myšlenky v dílčích částech textu,
- učí se pracovat s osnovou,
- učí se vyprávět děj příběhu s dodržáním dějové posloupnosti,
- dává dětem možnost vytvářet reproduktivní i produktivní otázky, které z textu vyplývají,
- je prostředkem inspirace k vytváření vlastních textů,
- je prostředkem dramatisace. (Šikulová, Rytířová, 2006)

Významnou složkou jazykové interpretace literárního textu je jeho zvukový rozbor. Žáci plní úkoly, ve kterých rozvíjejí kulturu mluvené řeči, posilují výrazné čtení, učí se vnímat a chápat rým, vytvářejí rýmy na vybraná slova, vybraná slova použijí při skládání básně, doplňují a vymýšlejí vhodné rýmové dvojice. (Toman, 1990)

Záměrem konkrétních úkolů je pomocí literárního textu žáky inspirovat k tvorbě jejich vlastních psaných textů. Tvořivé psaní je činnost, při které můžeme kombinovat individuální tvorbu s kolektivními pracovními postupy. Texty vznikají v páru nebo ve skupině. Cílem tvořivého psaní je podporovat přirozenou hravost člověka a naučit žáky, jak využívat psaní k zábavě a psychickému uvolnění, k hledání pozitivních prožitků. (Fišer, 2001)

I. 6 Vyučovací strategie

V praktické části jsou uplatněny vyučovací strategie inspirované knihou Roberta Fishera *Učíme děti myslet a učit se*. Každé z deseti vyučovacích strategií je věnována jedna kapitola této knihy. Dle první strategie má učitel předkládat žákům úkoly vyžadující myšlení a poskytovat také k tomuto myšlení dostatek času ve všech oblastech výuky. Důraz je kladen na fakt, že učení se nejlépe rozvíjí přístupem zdůrazňujícím umění myslet, který má naučit děti nejen co se učit, nýbrž i jak se učit.

Důležitou roli v procesu učení hraje kladení otázek. Znakem dobrých žáků je, že kladou otázky sobě i druhým. Vyučování, které chce vést žáky ke zvědavosti, jim bude předkládat otázky a zároveň je povede k tomu, aby se také sami ptali. V tom spočívá strategie druhá.

Výzkumy ukazují, že lidé úspěšní v kterékoli oblasti, mají sklon věnovat více času plánování (třetí strategie). Pro děti to znamená, že potřebují vědět, jak je plánování důležité, potřebují umět plánovat. Dále mají potřebu vytvoření předpokladů k tomu, aby při svém učení dokázaly postupovat podle zásady *Naplánuj – udělej – zkontroluj*.

Čtvrtou strategií je diskutování. Děti potřebují to, co si myslí a co se učí, také vyjádřit. Dobří učitelé podporují objasňující diskusi. Poskytnou žákovi dostatek času na rozmyšlení, na probrání věci s jedním partnerem, na diskusi ve skupině či v celé třídě. Tím vytvářejí ve třídě společenství, kde se pěstuje zvědavý přístup k učení.

Pátá strategie pracuje s mentálním mapováním. Nezbytnou součástí je takzvané mapování mysli (mind mapping). Pomáhá dětem zpřesnit myšlení

tím, že převádí verbální látku do podoby uchopitelné zrakovou pamětí. Žáci si dokáží uspořádat to, co už vědí, a vytváří si nové způsoby nazírání.

Veškeré učení má umožnit osobní projev a individuální svéráz. Za tímto účelem využíváme divergentní myšlení (šestá strategie). Znamená nabízet volbu, povzbuzovat k individuální odpovědnosti a přistupovat k učení tvořivě.

Strategie sedmá zvaná Kooperativní učení může rozšířit okruh příležitostí, jak se něco naučit od druhých i jak něco naučit druhé. Děti mohou mít prospěch ze spolupráce s partnery méně zdatnými, zdatnějšími i stejně zdatnými jako jsou samy.

Na druhé straně by učitel neměl zapomínat na strategii osmou, kterou je individuální vedení. Koučování pomáhá vytvářet kognitivní struktury, které činí z vyučování učení.

Neméně důležitý je fakt, že děti potřebují čas k celkovému přehlednutí toho, co udělaly, ke zhodnocení, co se naučily, a k vyvození poučení nebo dalších cílů do budoucna. Potřebují kladnou zpětnou vazbu, pokud je poskytována upřímně a zaslouženě. Zpětná vazba vytváří předpoklady pro budoucí úspěšné výkony. Tímto způsobem je pojímána devátá strategie.

Poslední strategií je vytváření učebního společenství. Klade si za své fakt, že děti potřebují k učení podporu ze svého školního, domácího a širšího společenského prostředí. (Srov. Fisher, 1997)

I. 7 Metody, techniky a postupy použité při sestavování katalogu

Pojmem metoda vyučování rozumíme způsoby záměrného uspořádání činností učitele i žáků, které směřují ke stanoveným cílům. (Skalková, 1999)

Jednotlivé položky svého katalogu (čtenářské listy/projekty) jsem obohatila o řadu těchto metod, technik a postupů používaných v rámci aktivního a kritického myšlení.

Akrostich:

Holocaust

- báseň, ve které počáteční či koncová písmena (nebo někdy i slabiky) veršů dávají dohromady slovo nebo jméno člověka, kterému je báseň věnována (občanské sdružení Kritické myšlení),
- vhodné k rozšíření slovní zásoby,
- hrajeme si se slovy, vymýšlíme co nejvíce odvozenin od jednoho jména (slova), vytváříme krátkou báseň s nejzdařilejšími výrazy (i nesmyslnými),
- vypravujeme příběh o jméně, které se nám nelíbí od té doby, co jsme zažili špatnou zkušenost s nositelem takového jména,
- vypravujeme příběh o šťastném setkání s člověkem, jehož jméno se nám od té chvíle líbí,
- píšeme, jaké známe předsudky ve spojení s křestními jmény. (Fišer, 2001)

Brainstorming: (občanské sdružení Kritické myšlení)

Skácel, Jan

- činnost, během níž si studenti sepisují vše, co vědí nebo si myslí, že vědí o daném tématu,
- mohou také klást otázky,
- činnost je časově omezena – obvykle na 5 minut,
- žáci mohou pracovat jak sami, tak ve dvojicích, popřípadě ve skupinách,
- brainstorming ve dvojicích je vhodný pro ty, kteří mají zábrany projevat se ve větší skupině, dále umožní hovořit najednou většímu počtu lidí než skupinová diskuse,
- u skupinového brainstormingu je důležité, aby celá skupina zažila situaci, v níž se na jedno téma objeví celá řada protichůdných názorů a členové skupiny zaujímají opačné postoje,
- je důležité, aby učitel ani studenti nehodnotili (neodsuzovali) žádný ze vznesených nápadů.

Clustering: (Fišer, 2001)

Asertivita

- obdoba myšlenkové mapy,
- autor vychází ze zadaného klíčového slova (sousloví), ke kterému bez vědomého nucení asociuje,
- své obrazné představy zaznamenává kamkoli, nejčastěji paprskovitě (někdy i v řadách) odstředivě kolem klíčového slova,
- jakmile se jedna asociace vyčerpá, vrátí pisatel svou pozornost znovu ke klíčovému slovu a čeká na další obrazné představy (opět je zaznamenává heslovitě),
- vzniká síť podobná pavučině,
- získaný slovní materiál použije pisatel k tvorbě svého textu,
- např. poutat, vlas.

Diskuse:

Čínská bajka

- jde o plně rozvinutý rozhovor mezi všemi jeho účastníky, v němž jde o vyjasnění stanovené problematiky,
- žáci mají možnost vyslovovat vlastní myšlenky a kriticky se stavět k názorům druhých,
- diskuse je obvykle zahájena vymezením problému,
- může být řízena učitelem i žáky,
- měl by být formulován jistý závěr diskuse (občanské sdružení Kritické myšlení),
- podmínky diskuse: žáci spolu musí navzájem hovořit, musí si navzájem naslouchat, musí reagovat na to, co říkají druzí, musí uvést více než jeden názor na diskutované téma, musí mít v úmyslu rozvíjet své poznání, porozumění a usuzování o tomto tématu,

- vyučující si následujícími otázkami prověří, zda proběhla opravdová disku- se: Mluvily děti spolu navzájem? Naslouchaly jeden druhému? Reagovaly na to, co říkaly ostatní děti? Uvažovaly o různých názorech? Došlo k rozšíření jejich poznání a porozumění nebo zlepšení usuzování?. (Fisher, 1997)

E – U – R: (občanské sdružení Kritické myšlení)

Respektování odlišností

- třífázový model učení *evokace – uvědomění si významu – reflexe*,
- popisuje fáze výběrovými procesy učení a slouží jako pomůcka pro pláno- vání výuky,
- více samostatná hesla:

Evokace = první fáze učení podle třífázového modelu učení E – U – R. Pomocí různých technik (např. brainstorming, volné psaní) se žáci připraví na téma nebo problém, jimiž se dále budou zabývat. Zmapují a utřídí si své dosavadní znalosti o tématu a to, co by se o něm dále chtěli dozvědět, uvědomí si své po- stoje. Evokace má v situaci řízeného učení klíčový význam pro vnitřní motiva- ci žáků k učení.

Reflexe = závěrečná fáze třífázového modelu učení E – U – R. Studenti si bě- hem ní ujasní, co se naučili, jaké otázky si zodpověděli i jaké další otázky vznikly. Nové získané poznatky se v této fázi učení propojují s tím, co žák uměl nebo znal již dříve, a připravují půdu pro navazující další učení. Mezi časté reflektivní techniky patří volné psaní, diskuse, myšlenková mapa, rozma- nité tabulky a další grafické pomůcky.

Uvědomění si významu = druhá fáze třífázového modlu učení E – U – R. Bě- hem ní se studenti setkávají s novými informacemi z nejrůznějších zdrojů (tex- ty, obrazy, audionahrávky, exkurze) a uvědomují si, jaký smysl (význam) pro ně nové informace mají, kam je zařadit, jaké otázky si díky nim mohou zodpo- vědět a které nové spojené s tématem vyvstávají. Efektivita práce v této části závisí na účinnosti evokace, tedy na tom, do jaké míry se podařilo studenty motivovat ke studiu daného tématu. Mezi využívané techniky patří např. řízené čtení, dvojité zápisky, I. N. S. E. R. T. (viz níže)

Expertní a domovské skupiny: (občanské sdružení Kritické myšlení)

Daniel Defoe

- složitější kooperativní strategie: skládkové učení - expertní skupiny, domovské skupiny, diskusní pavučina, debata, turnaje týmů,
- malé skupiny studentů si mohou ve volném čase připravit představení nějakého díla nebo jeho části a to pak sehrát spolužákům v hodině.

Metoda INSERT: (občanské sdružení Kritické myšlení)

Viewegh, Michal

*I interaktivní
N poznámkový
S systém pro
E efektivní
R čtení a
T myšlení*

- vytvořit skupiny (lépe sudý počet),
- napsat téma,
- individuálně - co všechno si o tématu vybavím,
- dvojice - porovnání, doplnění,
- shrnutí - učitel zapisuje na tabuli vše, co mu žáci diktují (věcné i asociační),
- nekomentovat, pouze registrovat,
- práce s odborným textem - rozdání listů, vytčení pravidel,
- individuálně - pozorná četba, značky k odstavcům, větám, stránkám ,
✓ vím - rozpor + nová informace ? nerozumím
- společně - sepsat na tabuli do čtyřech sloupců poznatky,
- do příští hodiny možné vyhledat odpovědi.

Komunitní kruh: (<http://www.zkola.cz/respektovat>)

Hrabal, Bohumil

- ve škole se v podstatě můžeme setkat s třemi základními typy práce v kruhu.

- Prvním typem je *výukový kruh* - přínosem je lepší komunikace "tváří v tvář", která podněcuje větší zapojení žáků. *Učitel zde má řídicí roli*, uděluje slovo, může žádat o názor či odpověď určitého žáka, vede komunikaci k vzdělávacímu cíli.
- Druhým typem je *diskusní kruh*. *Učitel je moderátorem* diskuse, téma nemusí být "výukové" - může se týkat událostí, které se staly ve třídě, ve škole nebo významných událostí v zemi, ve světě... Cílem je tříbit dovednosti diskutovat, reagovat na názory, předkládat argumenty. Je to příležitost hovořit o aktuálních věcech, řešit problémy. Oba typy kruhů jsou tedy *zaměřeny především na rozvoj znalostí a dovedností a přispívají k rozvíjení klíčových kompetencí (kompetence sociální a personální, komunikativní, občanské)*.
- Třetím typem práce v kruhu je *komunitní kruh*. Jeho cílem je rozvoj vztahů, vytváření soudržnosti, pocitu sounáležitosti a přijetí pro každé dítě, rozvoj emocionality, vytváření bezpečného klimatu třídy.
- Komunitní kruh svá čtyři základní pravidla, která je třeba dodržovat. Jimi se také komunitní kruh odlišuje od ostatních typů kruhů používaných ve výuce.

Čtyři pravidla komunitního kruhu:

1. Pravidlo naslouchání

Naslouchání je dovednost, která patří mezi základní předpoklady dobrých vztahů. Je výrazem respektu k druhým lidem, podmiňuje úspěšnou komunikaci. Velkou pomocí pro zajištění vzájemného naslouchání je první pravidlo - *právo mluvit má jen ten, kdo má v ruce drobný předmět* (kamínek, kaštan, mušličku...), který je předáván postupně po kruhu z ruky do ruky. Ostatní mu naslouchají, to znamená, že ho nepřerušují, nekladou žádné otázky, ani žádným způsobem nekomentují, co říká. *Toto pravidlo platí v komunitním kruhu pro všechny stejně, tedy i pro učitele!*

2. Právo nemluvit

Předmět putuje po kruhu z ruky do ruky. *Když se někdo, na koho přišla řada, nechce vyjádřit, předá bez vysvětlování předmět dál*. Toto pravidlo vytváří pocit bezpečí. V žádném případě nikdo - ani děti, ani dospělý - nesmí naléhat, aby dotyčný "něco taky řekl. Už to, že dítě předmět přijme a zase předá

dál, vyjadřuje jeho zapojení do skupiny, to, že je její součástí. Právo nemluvit má ještě další velký význam - *učí děti, že mohou odmítnout, učí rozhodovat se sám za sebe.*

3. Pravidlo úcty

Toto pravidlo znamená, že o nikom nemluvíme nepěkně, nikoho konkrétního nekritizujeme (ani přítomnou ani nepřítomnou osobu), nikomu se nevysmíváme. Dokonce ani nezpochybňujeme, co kdo v kruhu říkal. Tato zásada se promítá v tom, že *v komunitním kruhu se přímo nereaguje na to, co řekl někdo předtím* (to je naopak základní rys diskusního kruhu), ale řadí se názor vedle názoru. *Z tohoto pravidla vyplývá, že komunitní kruh zásadně nepoužíváme k přímému řešení konkrétních konfliktů ve třídě!*

4. Pravidlo diskrétnosti, zachování soukromí

Dodržování posledního pravidla je podstatné pro to, aby se děti v komunitním kruhu neobávaly, že to, co řeknou, bude za chvíli veřejným tajemstvím, a tím pádem nesdělovaly jen nic neříkající klišé. Děti mohou dalším lidem popisovat dění v kruhu, avšak bez udávání jména osob - s použitím výrazů jeden kluk/holka z naší třídy říkal/a, v komunitním kruhu jsme si říkali, že...

Způsoby předávání předmětu

Drobný předmět, který symbolizuje právo mluvit, se má snadno předávat z ruky do ruky. Měl by být příjemný do dlaně, ne však příliš atraktivní - mohl by zbytečně poutat pozornost, která se má zaměřovat na to, co se v komunitním kruhu říká. Předmět by měl zůstat delší dobu stejný a měnit se případně až na popud dětí. Je vlastně určitým rituálním prvkem, který umožňuje beze slov vyjádřit "já sem patřím" i těm dětem, které využijí svého práva nemluvit. Nedoporučujeme maňásky nebo hračky, ke kterým by děti mluvily - komunitní kruh je o vztazích k druhým lidem, ne o monologu k neživé věci.

Klíčové pojmy (občanské sdružení Kritické myšlení)

Holocaust

- vyučující z textu vybere čtyři nebo pět klíčových pojmů, termínů,

- pojmy napíše na tabuli a dvojice žáků mají pět minut na to, aby si promysleli, jak spolu mohou tyto pojmy souviset, jak budou souviset v textu, který se chystají za chvíli číst,
- dvojice se shodne na možných vazbách mezi předloženými termíny,
- následně během četby textu musí sledovat, zda se jejich závěry potvrdily.

Kostka: (občanské sdružení Kritické myšlení)

Tolerance k národnostním menšinám

- kostka nese na svých stranách výzvy, co si má žák se zadaným námětem počít, jak má o něm přemýšlet,
- každá strana obsahuje jedno z těchto šesti slov: *popiš, porovnej, asociuj, analyzuj, aplikuj, argumentuj pro a proti*,
- **POPIŠ** - nejprve si stanoví námět, o kterém chtějí přemýšlet, potom chvíli přemýšlejí a popíší ho (formou volného psaní) - asi 2-4 min.
 - konkrétní věc - popisují, co vidí (barvy, tvary, zvláštní znaky)
 - abstraktní - snaží se vybavit si co možná nejvíce podrobností,
- **POROVNEJ** - opět volně píše (spíše 2 min) - čemu se to podobá, od čeho se to liší,
- **ASOCIUJ** - nač si při tom vzpomeneš, co ti to připomíná, mohou to být události, dojmy, zážitky, lidé, věci, místa, dovol svým myšlenkám volně plynout,
- **ANALYZUJ** - řekni, z čeho to je, z čeho se to skládá, jak je to udělané, pokud to nevíš, zkus něco vymyslet,
- **APLIKUJ** - řekni, k čemu se to hodí, co bys s tím mohl dělat, jak to můžeme použít,
- **ARGUMENTUJ** - pro a proti, zkus zaujmout některá stanoviska, použij pro jejich obhajobu jakékoli argumenty - logické, pošetilé, nebo zkrátka jakékoli,
- podělíme se ve skupině s ostatními o své zápisky (možno nejdříve dvojice),
- dobrovolníci mohou přečíst, co napsali, celé skupině,

- pro malé děti použijeme jiných pojmů:
 - *popiš* Jak to vypadá?
 - *porovnej* Čemu je to podobné? Od čeho se to liší?
 - *asociuj* Co tě napadá při pohledu (myšlence) na tu věc?
 - *analyzuj* Z čeho se to skládá? Z čeho je to udělané?
 - *aplikuj* Jak to můžeš použít?
 - *argumentuj* Je to dobré? Špatné? Proč?
- není třeba projít všechny strany kostky (podle věku dětí, tématu a třídě).

Ledolamky (ice – breakers): (občanské sdružení Kritické myšlení)

Pohádka o duhových koníčcích

- krátké aktivity, které jsou většinou zařazovány na začátek hodin, lekcí,
- slouží k „prolomení“ bariér, zbavení se ostychu, naladění se na společný program, seznámení,
- někdy tyto aktivity splývají s tzv. warm – up activities („zahřívacími aktivitami“), které jsou zařazovány po přestávkách, když je skupina/třída unavená, nesoustředěná,

D – dychtivá

A – ambiciózní

N – náladová

A - akorátní

- symboly spojené s mým jménem, barevný papír - zájmy, záliby apod.

Myšlenková mapa: (občanské sdružení Kritické myšlení)

Vypravování

- univerzální technika, která je velmi vhodná k evokaci a reflexi,
- pomocí grafického znázornění (kruhy – „množiny“) si žáci ujasňují, co o tématu vědí, kategorizují své informace, hledají vztahy mezi poznatky a otázkami,

- když žáci sestavují myšlenkovou mapu se všemi údaji, které je napadnou, měl by je vyučující vyzvat, aby ukázali na místo, o kterém se potřebují dozvědět víc,
- píšou velké otazníky k těm částem mapy, u kterých nám chybí jistota.

Oživené obrazy: (Fišer, 2001)

O psech

- cvičení na pozorování a plastický popis scény zachycené na fotografii, jako cvičení na vyhledávání a popis vzpomínky uchované v mysli autora,
- *oživení scény na fotografii*: vyhledat fotografii z minulosti, aby zachycenou situaci sami proživali, chvíli pozorovat fotografii, vybavovat veškeré okolnosti • datum, čas, místo, jména osob, jejich činnosti a postoje, promluvy osob, svoje vlastní tehdejší pocity,
- po chvíli začít své vzpomínky a pozorování heslovitě zaznamenávat - stavební materiál pro text,
- na nový papír začít psát, zpracovávat předchozí vzpomínky a poznámky tak, aby vytvořily vyprávění epizody,
- lze vyprávět v minulém čase (co se stalo tehdy), ale také se přenést do minulosti a vyprávět v přítomném čase, jako by se to dělo nyní,
- *oživení cizí fotografie*: práce s cizí fotografií (obrázkem) - autor vystupuje jako pozorovatel, jako detektiv, který se ze všech zachycených detailů snaží interpretovat možný kontext, skutečnou epizodu,
- postup je obdobný, jen se nemůže spolehnout na vlastní vzpomínku, ale musí se pokusit o vyložení všech jevů a souvislostí mezi nimi podle své zkušenosti, fantazie a kombinačních schopností,
- *psaní textu k libovolnému obrázku*: další varianta tohoto cvičení, místo klíčového slova se do středu umístí obrázek.

Párové čtení: (občanské sdružení Kritické myšlení)

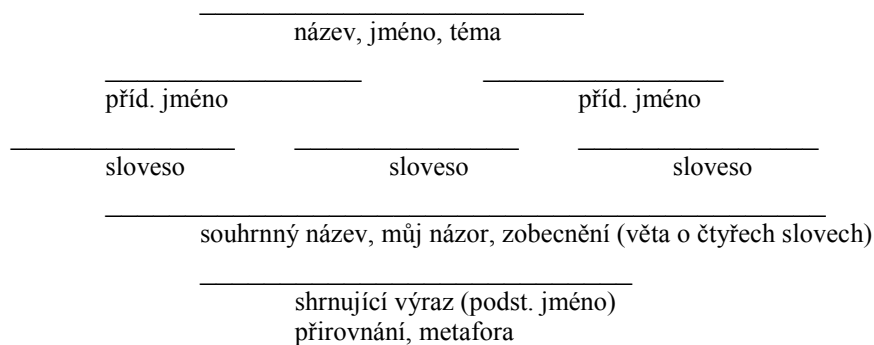
Kamarád

- skupina obdrží jednu z několika částí textu (podle počtu skupin), rozdělí si svoji část podle počtu členů skupiny,
- každý si čte potichu první část, poté ji jeden reprodukuje, ostatní kontrolují správnost obsahu a kladou doplňující otázky,
- tímto způsobem se vystřídají všichni členové skupiny,
- následuje výtvarné ztvárnění naší části příběhu s ohledem na budoucí prezentaci (nemusí být),
- příběh se prezentuje od začátku (od 1.skupiny), takže na sebe jednotlivé části plynule navazují,
- každý ze skupiny reprodukuje jednu část, nebo jeden mluví za celou skupinu,
- následuje doplňování vět, které byly nadiktovány: (nemusí být)
 - -Během čtení a reprodukování textu ve skupině jsem
 - -Proto
 - -Přesto jsme na začátku kreslení
 - -Pro skupinovou prezentaci jsme
 - -Atmosféru během výstupů jednotlivých skupin vnímám
 - -Tento postup

Pětilístek (Cinquains- z fr. pět – cinq): (občanské sdružení Kritické myšlení)

Viewegh, Michal

- krátký pětiřádkový text vyjadřující zhuštěně podstatu nějakého tématu, jak ji vnímá autor pětilístku,
- připomíná báseň.

Vánoce
bílé sentimentální
sáňkovat uklízet péci
Vánoce jsou svátky klidu.
radost

Práce s textovým materiálem: (občanské sdružení Kritické myšlení)

- základem této metody je čtení s porozuměním,
- čtenář se soustředí na obsah textu, dokáže rozložit jeho komponenty, vyčlení hlavní témata od dílčích, podružných témat, chápe jejich vzájemné vztahy,
- úkolem učitele je pomoci žákům hlouběji proniknout do čteného textu, vysvětluje neznámá, cizí slova,
- tato metoda podporuje rozvoj metakognitivních strategií žáků – stanovení cílů učení se z textu, orientační seznámení se s učivem, monitorování porozumění učivu, regulování svého učení (opakované pročitání textu v případě nepochopení, hledání vysvětlení v různých zdrojích) a sebereflexe.

Sebehodnocení: (Fisher, 1997)

Za kým, když nevím, jak dál

- je důležité vyhradit si určitý čas k povídání o tom, čem se děti učí a co se naučily,
- to je čas hodnotící reflexe, rozhovoru neboli konference o učení,

- jde o čas ke zjišťování a k hodnocení, jak si dítě vede, k ocenění úspěchů, k rozpoznání potřeb a ke sdělení, že tyto potřeby chápeme, k diskutování dalších kroků v učení, k dohodnutí a stanovení cílů,
- jde o budování sebeúcty tím, že v nich rozvíjíme důvěru v sebe jakožto žáky a dodáváme jim stále více pocitu vlády nad učením, takže získávají stále větší samostatnost.

Shrnutí: (Fisher, 1997)

(ve všech projektech)

- je jednou ze strategií vzájemného učení,
- je důležité v určitých výukových situacích, např. při čtení,
- žádáme o ně děti, kdykoli se ptáme: „Jak si rozvrhneš svůj úkol?“ apod.,
- může být mluvené nebo psané,
- je třeba pobízet žáky k tomu, aby hledali hlavní myšlenky ve všem, čemu se učí,
- je užitečné jako způsob opakování a jako předehra k hodnocení,
- zahrnuje řadu důležitých kognitivních pochodů: hodnocení, které myšlenky jsou důležité, uplatnění pravidel pro zhušťování informace, nácvik vyjadřování klíčových myšlenek.

Skládkové učení: (občanské sdružení Kritické myšlení)

Otčenášek, Jan

- učitel rozdělí žáky do skupin,
- každá skupina má za úkol zpracovat zadané téma, resp. podtéma, které nastuduje, zpracuje, a poté prezentuje ostatním skupinám,
- každá skupina se tak naučí něco, co po doplnění materiálem, který nastudovali ostatní skupiny vytvoří komplexní celek poznání ústředního tématu. – turnaj týmů, životabáseň.

Skupinové vyučování: (Fisher, 1997)

(ve všech projektech)

- žáci vytvářejí v rámci třídy malé skupiny (3 – 6 členné), které spolupracují při řešení společného úkolu,
- možnosti dělení žáků do skupin jsou široké: podle pohlaví, studijních výsledků, pracovního tempa, zájmu, přátelství, ...
- práce ve skupině rozvíjí zejména sociální dovednosti (kooperace, odpovědnost, tolerance, ale i asertivita a schopnost prosadit vlastní názor),
- k výhodám práce ve skupině patří rozvíjení i rozumových dovedností v důsledku nutnosti vysvětlovat jeden druhému, domlouvat se o významech a řešit vzájemné problémy,
- v neposlední řadě emoční podpory prostřednictvím motivačních účinků nadšení celé skupiny nebo jejích vůdčích členů.

Jak dělit děti do skupin?

V následující části jsou uvedeny zajímavé alternativy rozdělování žáků do skupin (Srov. podle Silberman, 1997, Gillernová, I. Štětovská, I., 2001)

- PEXESO – každý si vylosuje jeden obrázek pexesa, ti se stejnými obrázky utvoří dvojice
- PROVÁZKY – Poloviční počet provázků než je členů ve skupině. Provázky jsou dlouhé asi 1,5 – 2 cm. Učitel provázky společně uchopí zhruba uprostřed v jednom svazku, dá pokyn, aby každý žák uchopil jeden konec provázku. Celá skupina se pak má *rozšmodrchat* s tím, že se vzájemně najdou ti, kteří drží stejný provázek na opačném konci.
- MOLEKULY – Celá skupina se volně pohybuje v prostoru místnosti. Po udělení pokynu učitelem, aby se okamžitě utvořily např. čtyřčlenné, pětičlenné molekuly.
- KULIČKY – Například do sáčku vložíme kuličky několika barev, vždy v počtu členů pracovní podskupiny, se kterou počítáme. Počet barev se shoduje s počtem podskupin.

- KVARTETA – Hravé rozdělení do čtveřic, které je obdobou pexesa.
- PŘIROZENĚ – Skupina se rozdělí podle toho, jak blízko u sebe členové sedí, podle vzájemných sympatií apod.
- KNOFLÍKY – Knoflíky různých barev nebo tvarů si žáci vybírají ze sáčku. Rozdělení se děje podle určeného kritéria.
- ROČNÍ OBDOBÍ – Žáci se rozpočítají podle ročních období (jaro – léto – podzim – zima).
- JMENOVKY – Použijte jmenovky různých tvarů a barev.
- POHÁDKOVÉ POSTAVY – Vytvoříme dvojice pohádkových postav, které spolu vystupují vždy v jedné pohádce. Jména napíšeme na kartičky (vždy jednu postavu na jednu kartičku). Děti si vylosují kartičky a hledají se v prostoru.
- POHLEDNICE – Učitel rozstříhá barevné pohlednice na určitý počet dílků. Všechny dílky promíchá a vloží např. do klobouku. Každý žák si vytáhne jeden dílek a hledá další spolužáky, kteří mají dílky ze stejné pohlednice.

Řazení obrázků: (občanské sdružení Kritické myšlení)

Prométheus

- obrázky můžeme využít jako osnovu pro slabší žáky,
- žáky doplňují zestručněný text, což je důležitý k uvědomění si důležitosti informací.

Řízené čtení: (občanské sdružení Kritické myšlení)

Lední medvídku, vrať se brzy

- vhodně zvolený text,
- jedná se o čtení provázené pokyny, jejichž cílem je aktivně zapojit studenty do procesu učení, je zde využita struktura E-U-R.

Řízené psaní poznámek: (Silberman, 1997)

Otčenášek, Jan

- technika, při níž posluchači píší své poznámky do připraveného pracovního listu,
- tuto metodu lze provádět mnoha technikami, z nichž nejjednodušší je doplňování do prázdných míst.

Třífázový rozhovor: (občanské sdružení Kritické myšlení)

Hrabal, Bohumil

- kooperativní metoda, při níž se partneři ptají jeden druhého na to, co si myslí o daném tématu,
- rozdělení žáků do trojic - volba učitele (podle abecedy, věku, různých znaků - rozpočítání - např. šestky dohromady apod.),
- rozdělení funkcí ve trojicích.
- *A* - ptá se, *B* - odpovídá, *C* - pozoruje rozhovor, zapisuje si,
- po určité době (např. 2 min.) střídání, posunutí funkcí,
- může následovat chvíle ticha na přemýšlení žáků,
- prezentace před celou třídou - nemusí být,
- nejmenší, největší, s nejdelsími vlasy apod. klíčem zvolený zástupce skupiny prezentuje svoji skupinu (zajímavosti),
- je dobré dodržet pořadí úkolů, vede od jednodušších ke složitějším.

U - uznání a O – otázka: (občanské sdružení Kritické myšlení)

(v katalogu není užito)

- žáci musí mluvit konkrétně, který nápad se jim líbil, co je samotné nenapadlo, co je překvapilo, co jim ukázalo na něco, co sami zapoměli,
- otázky nemusí být otázkami v pravém slova smyslu, mohou znít: Nerozumím..., Rád bych se dozvěděl..., Mohl bys mi vysvětlit..., Proč...

Ukončení příběhu: (Fisher, 1997)

Lední medvídku, vrať se brzy

- každý problém může mít několik řešení a tak i každý příběh může mít několik zakončení,
- zjistíme tak, kolik různých zakončení dokáží žáci vytvořit, které je nejlepší a proč,
- jedná se o metodu rozvíjející tvořivé myšlení.

Vennův diagram: (občanské sdružení Kritické myšlení)

Kamarád

- pomáhá žákům polarizovat klíčové pojmy teze,
- si načrtnou dvě velké protínající se kružnice,
- do levé výseče zapíší všechny pojmy podporující tezi,
- do pravé všechny důvody oponující tezi a uprostřed vypíší pojmy, které mohou být využity oběma stranami.

Víceúrovňový systém kladení otázek: Adaptace Sandersova přepracování

Bloomovy taxonomie kladení otázek (občanské sdružení Kritické myšlení)

Cestopis

- *znalost, paměť, doslovnost*
 - otázky vyžadující doslovnou odpověď
 - zjišťují faktické informace
 - mechanické vybavení
 - reprodukce
 - nejjednodušší pro slabší žáky
- *překladové, převodové*
 - slovní pojmenování obrazových či zvukových představ
 - představit si situaci, scénu, událost
 - popis toho, co vidí, slyší, co všechno vnímají

- *porozumění – interpretace*
 - nalézt vztahy mezi fakty, myšlenkami, definicemi a hodnotami
 - musí přemýšlet o souvislostech, pochopit spojitost mezi myšlenkami, stavět kontexty
 - stimulují zajímavé, spekulativní myšlení
- *aplikace – zobecňující*
 - řešení problémů, odhalování nové nejasnosti
- *analytické – posuzovací*
 - zda je událost dostatečně vysvětlena
 - jaké pohnutky (motivy) měla postava
 - nakolik se jim zdá věrohodný závěr
- *syntetické – přeformulovací*
 - vlastní čtenářův výklad, hledat alternativy
 - tvůrčí řešení problému
 - samostatné myšlení
- *evaluační – usuzovací*
 - činit vlastní úsudky
 - porozumění textu, poučení, začlenění do vlastních hodnotových žebříčků
 - formulovat vlastní stanovisko, přesvědčení a postoje
 - posuzovat hodnotovou úroveň informací nebo své vlastní chování
 - hodnotit chování hrdiny
 - zkoumat, jestli se zachoval správně

Volné psaní: (občanské sdružení Kritické myšlení)

Kamarádství

- technika, během níž studenti po vymezený čas píší o daném tématu vše, co je napadne,
- je důležité, aby studenti nepřerušovali proces psaní, nevraceli se a neopravovali již napsané,
- soustředili se na obsah, ne gramatiku a styl.

Vysvětlování: (občanské sdružení Kritické myšlení)

(užito ve všech projektech)

- uplatňuje se zejm. při osvojování látky pojmové povahy,
- směřuje k pochopení příčin, souvislostí a podstaty zkoumaného jevu,
- důraz je kladen na logické myšlení žáků.

Životabáseň: (občanské sdružení Kritické myšlení)

Kamarádství

- metoda získávání informací poslechem

Živý obraz: (vlastní formulace metody)

Ze starých pověstí českých

- žáci vytvoří skupinky nebo jednu velkou skupinu,
- na základě přečteného textu vytvoří vlastními těly nějaký výjev týkající se, objevující se v daném textu,
- role si rozdělují sami, a tím se učí také spolupráci s ostatními a také určitému taktickému jednání (musí vybrat správné osoby pro příznačné role),
- ke svému vyobrazení mohou používat vybavení třídy,
- nakonec zbytek třídy hádá a dedukuje, co to jejich spolužáci vytvořili, která scénka příběhu by to mohla být.

I. 8 Rozvoj pedagogických dovedností

Důležité je vědět, co v učení pomáhá, a mít dovednosti to uskutečnit. Chris Kyriacou ve své knize Klíčové dovednosti učitele nabízí hned sedm základních pedagogických dovedností, které přispívají k úspěšnosti vyučování.

- *Plánování a příprava*: dovednosti podílející se na výběru výukových cílů dané vyučovací hodiny, na volbě cílových výstupů, které mají žáci na konci hodiny zvládnout, a dovednosti volit nejlepší prostředky pro dosažení těchto cílů.
- *Realizace vyučovací hodiny*: dovednosti potřebné k úspěšnému zapojení žáků do učební činnosti, obzvláště ve vztahu ke kvalitě vyučování.

- *Řízení vyučovací hodiny*: dovednosti potřebné k takovému řízení a organizace učebních činností během učební jednotky, aby byla udržena pozornost žáků, jejich zájem a aktivní účast na výuce.
- *Klima třídy*: dovednosti potřebné pro vytvoření a udržení kladných postojů žáků vůči vyučování a jejich motivace k aktivní účasti na probíhajících činnostech.
- *Kázeň*: dovednosti potřebné k udržení pořádku a k řešení všech projevů nežádoucího chování žáků.
- *Hodnocení prospěchu žáků*: dovednosti potřebné k hodnocení výsledků žáků aplikované, jak při formativním hodnocení (tedy hodnocení s cílem napomoci dalšímu vývoji žáka), tak při hodnocení sumativním (tedy vedení záznamů a formulaci zpráv o dosažených výsledcích).
- *Reflexe vlastní práce a evaluace/sebehodnocení*: dovednosti potřebné pro hodnocení vlastní pedagogické práce s cílem ji v budoucnu zlepšit. (Kyriacou, (2004))

II. Praktická část

II. 1 Poznámky o praktické části

Předkládám výběr ukázek z CD katalogu projektů/čtenářských listů. Katalog projektů a aktivit je v elektronické podobě (CD – ROM) součástí publikace Komunikační kompetence v literární výchově (Ležáková, Bína, 2006). Čtenářské listy vznikaly za účelem zaměřeným na inovativní pojetí literární výchovy. Všechny projekty nespádají do literární výchovy, některé jsou interdisciplinární se slohem, OV a dalšími obory (VV, HV). Elektronická databáze katalogu nabízí projekty s možností vlastní editace v textovém programu Microsoft Word. Z čistě praktického důvodu byly okraje nastaveny na 1cm z každé strany.

Veškerá uvedená literatura, ze které jsem čerpala, je rozdělena na tři části (knihy, časopisy a internetové zdroje a literární texty). Ve třech podobách se také objevuje na titulní straně každého projektu. Zdroje využití v plném rozsahu značí odkaz *zdroje*. Všechny náměty, motivy, texty, moduly, jimiž jsem se pouze inspirovala, jsou označeny pod odkazem *inspirace*. Ostatní patří do vlastní tvorby.

Valná většina nabízených projektů je vyzkoušena v praxi, následně dopracována a pozměněna dle mých potřeb i potřeb žáků. Sama jsem se řídila možností, že katalog poskytuje flexibilitu a změnitelnost materiálů podle individuálního přístupu uživatelů.

čtenářské hodiny

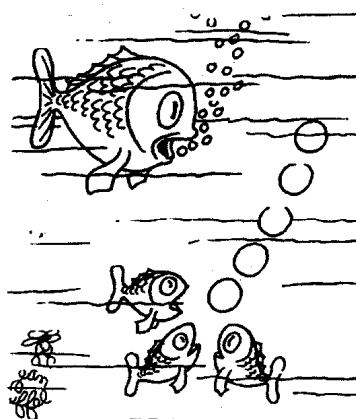
BAJKY

O TAKZVANÝCH NADŘAZENÝCH BRATŘÍCH

- Držím si ho pro zábavu, ale je už slušně vycvičen v chytání blech

O VÝCHOVĚ

- Pět bublinek! Kdo řekl to neslušné slovo?!

- inspirace: *občanské sdružení Kritické myšlení*
Bilstein – Thomas, J.(1991). *Minipohádky*. Bratislava: Slovart.
Bilstein – Thomas, J.(1992). *Minipohádky*. Bratislava: Slovart.
- zdroj textů: *Čítanka pro 6. ročník ZŠ a pro primu osmiletého gymnázia*
(1997). Havl. Brod: Fragment.
Branislav, F. (1973). *Ezopovy bajky*. Praha: Panton.
- ukázky prací: *Havlíček 1* (2006). Časopis vydávaný ZŠ Moravské Budějovice
v Havlíčkově ulici

1. – 2. čtenářská hodina

I. ORGANIZACE

- rozdělení do skupin
- zjistit, co vědí o bajkách (zapsat na tabuli)

II. PRÁCE S TEXTEM

- 4 verze bajky Lišák a hrozny
- rozdělení do skupin po čtyřech
- každá skupina dostane obálku, ve které jsou všechny verze bajky + instrukce k činnosti
- prezentace

Skupinová práce:

1. Každý ze skupiny si vybere jeden text, přečte si ho a promyslí si, jak bude ostatní informovat o obsahu své bajky.
2. Také navrhne, jak by se mohla jeho bajka jmenovat.
3. Teď si po jednom řekněte, o čem je váš text, jak se vám líbí, jak na vás působí, co mají jednotlivé texty společného a v čem se liší apod.
4. Jeden ze skupiny si připraví prezentaci toho, k čemu členové dospěli po vzájemné diskusi porovnáváním jednotlivých textů.

Zajíc a želva:

- Jean de La Fontaine (přeložil Jan Kašpar)
- z bajky si vypíše **ponaučení**: Důstojná vytrvalost je rychlejší než zbrklá potřeštěnost. (vysvětlit společně ústně)
- žáci si text potichu přečtou, pokusí se vyhledat **přirovnání** (nohy rychlé jako blesk, nožičky kratoučké jak soudky, vyrazil jako šíp) a **personifikaci** (slunce ušlo kousek)
- žáci napíše, jaké jsou povahy zvířat (**zajíc**: zbrklý, potřeštěný, vychloubačný, namyšlený, hloupý, **želva**: chytrá, mazaná, vytrvalá)

III. OTÁZKY K TEXTU - použit víceúrovňový systém kladení otázek – adaptace Sandersova přepracování Bloomovy taxonomie kladení otázek

► vyžadující doslovnou odpověď:

- * *Jaká přirovnání jste našli v textu?* (mají v pracovních listech)
- * *Jaké má bajka pro nás ponaučení?*

- ▶ **překladová:**
 - * *Jak si představuješ prostředí, ve kterém se bajka odehrává?*
 - * *Jakou povahu podle tebe měl zajíc a jakou želva? (mají v pracovních listech)*
- ▶ **interpretační (na porozumění):**
 - * *Proč se stalo, že rychlý zajíc nepředběhl pomalou želvu? (mají v pracovních listech)*
- ▶ **aplikační (řeší související problémy):**
 - * *Věděli byste příklad ze života, ve kterém se stejně jako zajíci nepodaří člověku to, co jinému?*
- ▶ **analytické (posuzovací, pohnutky, motiv):**
 - * *Proč se vlastně želva odhodlala vyzvat zajíce k podobné soutěži?*
 - * *Proč zajíc tak bezstarostně pojal průběh závodu?*
- ▶ **syntetické (čtenářův vlastní výklad):**
 - * *Dokázal/a bys ponaučení z bajky říci vlastními slovy, popř. nějakým rčením?*
 - * *Co by se stalo, kdyby želva o zajíci věděla, že k soutěži přistoupí zodpovědně?*
- ▶ **evaluační (usuzovací, zaujetí osobního stanoviska):**
 - * *Co bys poradil zbrklému člověku, aby kvůli této vlastnosti nepřicházel o dobré výsledky? (mají v pracovních listech)*

IV. PÍSEMNÝ ÚKOL

- udělat si stručný srozumitelný zápis o tom, co je bajka

V. DRAMATIZACE

- žáci si vyberou roli zajíce, želvy a vypravěče a pokusí se o dramatické ztvárnění tohoto textu
- nemusí se přesně držet předlohy, můžou se pokusit sehrát příběh o lidech s těmito vlastnostmi
- nesmí chybět ponaučení

VI. ZHODNOCENÍ (písemně do pracovních listů)

- ***Nejvíce se mi líbilo...***
- ***Budu si pamatovat...***

3. – 4. čtenářská hodina

Bajky:

Žába a vůl, Kočár a moucha, Vlk a beránek, Myšák na návštěvě, Lev a myš, Kocour, lasička a králík

pomůcky: pracovní listy z minulé čtenářské hodiny, pro každou skupinu v obálce rozstříhanou jednu bajku

1. Úvodní část

- opakování pojmu bajka (*Co jste si zapamatovali o bajce?*) – myšlenková mapa
 - a. věci a zvířata jednají jako lidé, znázorňují lidské vlastnosti
 - b. lidé se prostřednictvím bajek poznávají
 - c. bajka mívá ponaučení

2. Práce s textem

- ✓ rozdělit žáky do skupin
- ✓ úkolem je seřadit obrázky podle toho, jak se odvíjí příběh
- ✓ zdůvodnit pravopis podtržených slov
- ✓ vysvětlit význam zakroužkovaného slova
- ✓ otázky určené k písemnému zpracování:

1. *Které postavy vystupují ve vaší bajce?*
2. *Jaká je mezi nimi nálada?*
3. *Z čeho tato nálada plyne?*
4. *Co jste se dověděli o jednotlivých postavách z textu? (vypiš konkrétní údaje)*
5. *Napiš vlastní názor na bajku.*
6. *Které místo tebe zaujalo/překvapilo svým obsahem? Popiš svými slovy.*
7. *S chováním které postavy nesouhlasíš? Stručně popiš situaci.*
8. *Která /é z postav má/jí vlastnost/i, které/ých si ceníš? (které postavy, které vlastnosti a proč si jí/jich ceníš)*
9. *Jak bys bajku nazval?*
10. *Našel jsi v bajce ponaučení? Vypiš ho. Pokud ne, zkus si ho odvodit sám, nebo si vzpomenout na vhodné přísloví nebo rčení, které by ho výstižně vyjádřilo.*

OTÁZKY K PÍSEMNÉMU ZPRACOVÁNÍ:

1. Které postavy vystupují ve tvé bajce?
2. Jaká je mezi nimi nálada?
3. Z čeho tato nálada plyne?
4. Co jsi se dověděl o jednotlivých postavách z textu? (vypiš konkrétní údaje)
5. Napiš vlastní názor na bajku.
6. Které místo v textu tě zaujalo/překvapilo svým obsahem? Popiš ho svými slovy.
7. S chováním které postavy nesouhlasíš? Stručně popiš situaci.
8. Která /é z postav má/jí vlastnost/i, které/ých si ceníš? (které postavy, které vlastnosti a proč si jí/jich ceníš)
9. Jak bys bajku nazval?
10. Našel jsi v bajce ponaučení? Vypiš ho. Pokud ne, zkus si ho odvodit sám, nebo si vzpomenout na vhodné přísloví nebo rčení, které by ho výstižně vyjádřilo.

OTÁZKY K PÍSEMNÉMU ZPRACOVÁNÍ:

1. Které postavy vystupují ve tvé bajce?
2. Jaká je mezi nimi nálada?
3. Z čeho tato nálada plyne?
4. Co jsi se dověděl o jednotlivých postavách z textu? (vypiš konkrétní údaje)
5. Napiš vlastní názor na bajku.
6. Které místo v textu tě zaujalo/překvapilo svým obsahem? Popiš ho svými slovy.
7. S chováním které postavy nesouhlasíš? Stručně popiš situaci.
8. Která /é z postav má/jí vlastnost/i, které/ých si ceníš? (které postavy, které vlastnosti a proč si jí/jich ceníš)
9. Jak bys bajku nazval?
10. Našel jsi v bajce ponaučení? Vypiš ho. Pokud ne, zkus si ho odvodit sám, nebo si vzpomenout na vhodné přísloví nebo rčení, které by ho výstižně vyjádřilo.

OTÁZKY K PÍSEMNÉMU ZPRACOVÁNÍ:

1. Které postavy vystupují ve tvé bajce?
2. Jaká je mezi nimi nálada?
3. Z čeho tato nálada plyne?
4. Co jsi se dověděl o jednotlivých postavách z textu? (vypiš konkrétní údaje)
5. Napiš vlastní názor na bajku.
6. Které místo v textu tě zaujalo/překvapilo svým obsahem? Popiš ho svými slovy.
7. S chováním které postavy nesouhlasíš? Stručně popiš situaci.
8. Která /é z postav má/jí vlastnost/i, které/ých si ceníš? (které postavy, které vlastnosti a proč si jí/jich ceníš)
9. Jak bys bajku nazval?
10. Našel jsi v bajce ponaučení? Vypiš ho. Pokud ne, zkus si ho odvodit sám, nebo si vzpomenout na vhodné přísloví nebo rčení, které by ho výstižně vyjádřilo.

čtenářská hodina č.: _____

jméno a příjmení:

datum:

Zajíc a želva

ponaučení: _____

přirovnání: _____

personifikace: _____

povaha zajíce: _____

povaha želvy: _____

Proč se stalo, že rychlý zajíc nepředběhl pomalou želvu? _____

Co bys poradil zbrklému člověku, aby kvůli této vlastnosti nepřicházel o dobré výsledky? _____

bajka: _____

Odpovědi na otázky týkající se poskládané bajky:

Nejvíce se mi líbilo... _____

Budu si pamatovat... _____

Skupinová tvorba veršované bajky:

Úkol: pokuste se z vaší neveršované bajky vytvořit báseň. Použijte v ní různá přirovnání.

Zajíc a želva

Jean de La Fontaine

Potkala želva zajíce a začali se spolu bavit. O známých, o životě a také o rychlosti.

„Mám nohy rychlé jako blesk,“ řekl zajíc.

Želva se toho chytla. Ukázala na vzdálený strom v poli. Zeptala se: „Kdo z nás dvou tam bude první?“ „Já,“ řekl zajíc, „samozřejmě.“ „Kdepak. Já to budu,“ na to želva. „Zbláznila ses?“ podivil se zajíc. „Jak můžeš něco takového tvrdit, když nožičky máš kraťouchké jak soudky. Chceš se snad vsadit?“ „Chci,“ odpověděla želva.

Vsadili se, domluvili pravidla, odstartovali – vyběhli. Zajíc vyrazil jako šíp a smál se. Když vběhl na louku, zastavil a udělal tři kotrmelce. „To je krásná tráva,“ přivoněl. A začal se hned cpát. Závod je to napínavý, chechtal se s plnou pusou, když viděl, jak je želva vzadu. „Trochu si zdřímnu,“ napadlo ho. Když se probudil – slunce ušlo kousek – vzpomněl si zajíc na závod. Rozhlédl se. Ouha! Želva byla pár kroků od cíle. Zajíc vyrazil jak nejrychleji uměl, ale nestihnul to: skončil druhý. Želva mu řekla: „Důstojná vytrvalost je rychlejší než zbrklá potřestěnost.“

Zajíc a želva

Jean de La Fontaine

Potkala želva zajíce a začali se spolu bavit. O známých, o životě a také o rychlosti.

„Mám nohy rychlé jako blesk,“ řekl zajíc.

Želva se toho chytla. Ukázala na vzdálený strom v poli. Zeptala se: „Kdo z nás dvou tam bude první?“ „Já,“ řekl zajíc, „samozřejmě.“ „Kdepak. Já to budu,“ na to želva. „Zbláznila ses?“ podivil se zajíc. „Jak můžeš něco takového tvrdit, když nožičky máš kraťouchké jak soudky. Chceš se snad vsadit?“ „Chci,“ odpověděla želva.

Vsadili se, domluvili pravidla, odstartovali – vyběhli. Zajíc vyrazil jako šíp a smál se. Když vběhl na louku, zastavil a udělal tři kotrmelce. „To je krásná tráva,“ přivoněl. A začal se hned cpát. Závod je to napínavý, chechtal se s plnou pusou, když viděl, jak je želva vzadu. „Trochu si zdřímnu,“ napadlo ho. Když se probudil – slunce ušlo kousek – vzpomněl si zajíc na závod. Rozhlédl se. Ouha! Želva byla pár kroků od cíle. Zajíc vyrazil jak nejrychleji uměl, ale nestihnul to: skončil druhý. Želva mu řekla: „Důstojná vytrvalost je rychlejší než zbrklá potřestěnost.“

???

Ezop

překlad: Jiří Kolář

Liška *pelášila*

kolem vysokého vinného keře,
obaleného zralými hrozny,
a dostala na ně chuť.

Přemýšlela, jak se jich *zmocnit*,
ale ať skákala s rozběhem nebo přímo,
na hrozny nedosáhla.

Když pochopila marnost svého *počinání*
a musela *odtáhnout* s nepořízenou,
pravila uštěpačně:

Dostala bych je *hravě*, ale co s nimi,
když jsou ještě kyselé.

*Moudrý člověk neprojeví po nedostupném
touhu ani chtivost.*

???

Jean de La Fontaine

[žán d la fontén]

překlad: Jiří Pelán

Lišák (prý z Gaskoňska, spíš z Normandie ale),
až k smrti vyhládlý, uviděl v *révovi*
hrozny, jež zdály se být zralé
a měly nádech *nachový*.

Hned by se do nich dal: tak dlouho *kudlu pískal!*
Žel, byly vysoko. Tu *pozbyv* naděje,
pravil: "Jsou kyselé. Vandrákům nechme je!"

Neudělal snad líp, než kdyby si stýskal?

???

Jean de la Fontaine

[žán d la fontén]

překlad: Jan Kašpar

Byl krásný podzim, hrozny sladce zrály. Lišák *šel* krajem přes vinice a
díval se vzhůru do *zlatého* listí. Hrozny byly *modré jak večerní nebe*.

Lišákovi se sbíhaly sliny, hrozny však byly vysoko. Proto si odplivl a řekl: "Fuj! Jak jsou zelené a špatné. Dobré tak leda pro trhany!" A šel dál.

Je lepší se rozčítit, než se trápit.

???

Ezop

překlad: Jan Machač

Liška *běžela* v zlatavém slunečním dni přes pole. Špičaté uši měla nastražené, větřila *čenichem*, zda nezachytí nějaké známky nebezpečí. Lidé ji neměli rádi.

Zastavila se na kraji vinohradu. Po dřevěných kůlech se pnuly stovky stonků révy. Visely z nich obrovské *štrápce* šťavnatých hroznů. "Pár si jich utrhnu, dokud nepřijde hospodář," pomyslela si liška. Natáhla se a chňapla po nejbližším štrápci. Byl však *příliš* vysoko. Zuřivě zavrčela, couvla, rozběhla se, vyskočila do vzduchu a cvakla mohutnými čelistmi. Zase se netrefila! Zavyla *zlostí* a zkoušela to znova a znova. Celou hodinu běhala a skákala, ale na hrozny nedosáhla.

Nakonec to vzdala a odtáhla pryč. "Vždyť já ty hrozny vlastně ani nechci," bručela si sama pro sebe. "Určitě jsou nedobré a kyselé."

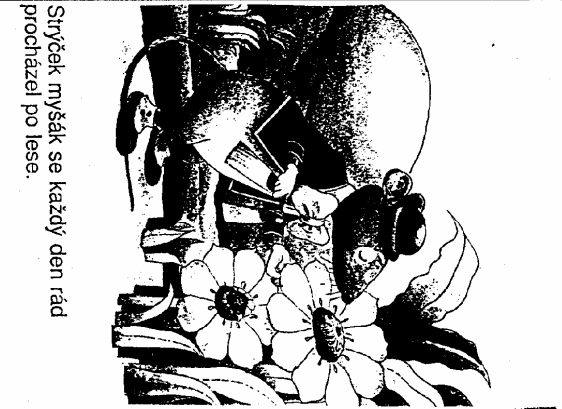
Když někdy nemůžeme získat to, co bychom chtěli, tváříme se, jako bychom o to vlastně vůbec nestáli.

Skupinová práce:

1. Každý ze skupiny si vybere jeden text, přečte si ho a promyslí si, jak bude ostatní informovat o obsahu své bajky.
2. Také navrhne, jak by se mohla jeho bajka jmenovat.
3. Teď si po jednom řekněte, o čem je váš text, jak se vám líbí, jak na vás působí, co mají jednotlivé texty společného a v čem se liší apod.
4. Jeden ze skupiny si připraví prezentaci toho, k čemu členové dospěli po vzájemné diskusi porovnáváním jednotlivých textů.

Pokud vám zbyde čas, pokuste se odpovědět na tyto otázky:

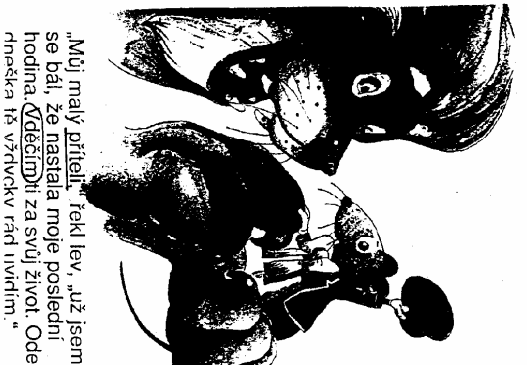
- Co je asi v závěru každého textu? Jak byste to nazvali?
- V každém textu jsou kurzívou (šikmo) napsaná slova. Vyhledej k nim synonyma (slova stejného významu) a antonyma (opačného významu).

„Neboj se, myšáčku!“ uklidňoval ho lev svým drsným hlasem. „Dnes už jsem snídal.“
„Velmi pěkně děkuji, pane!“
odpověděl myšák s úlevou a rychle zmizel.

V zatáčce cesty se najednou ocilil lvář v tvář Králi zvířat.
„Lovi!
„Ve-velečenstvo!“ vykřikl.
„To jsem se lekli!“

Stryček myšák se každý den rád procházel po lese.

Jednoho dne lev uvízl v síti...
Malý myšák se právě vracel z procházky. Ostřími zoubky přehyžal síť a osvobodil krále zvířat se slovy:
„Služba za službu.“

„Můj malý příteli,“ řekl lev, „už jsem se bál, že nastala moje poslední hodina. Ďěkují ti za svůj život. Ode dneška ti vědvčvk rád livřím.“

ZAJÍC A ŽELVA

(ukázky prací 6. ročníků)

Zajíc a želva se sešli,
povídali a povídali,
vtom tu byla řeč na nohy.
Zajíc vychloubá se dál.
Prý má nohy rychlejší než král.
Želva chytrosti má dost,
udělali závod na rychlost.
Zajíc vidí, že želva strádá,
napase se a únavou padá.
Usne, pak se probudí.
Želva k cíli to má krok,
zajíc běží, zbývá velký skok.
Želva vítězkou se stává,
zajíci ta čerstvá tráva
za to nestála.
Poučením se stává,
že rychlost vždycky nevyhrává
a chytrost a vytrvalost vítězívá.

(L. Bobková)

Potkala želva zajíce,
bavili se spolu velice.
Zajíc má rychlé nohy dnes,
když běží, vypadá to jako velký třesk.
Želva má pružný krunýř dnes,
ukázala na vzdálený les.
Vyber si strom, ke kterému poběžíme
ještě teď.

Zajíc ukázal na tlustý strom,
vyběhl hned, jak zazněl hrom.

Zajíc vyběhl jak střela,
želva zas pomalu se hnula.

Zajíc schrupl si na trávě
a želva pomalu pokračuje v závodě.

Spánek si trochu protáhl,
želva zatím dojde ke stromu.

Až se zajíc probudil,
tak hned ke stromu pelášil.

Želva na něj čeká
a on křičí: „Běda!“

A tak želva pomalá
závod přece vyhrála!

(L. Doležalová)

Potkala želva zajíce,
ten vychloubal se velice.
Mám nohy rychlé jako blesk.
Koukni, tamhle je les.
Závod velký dáme si.
Já vyhraju, na to jed vem si.
Jedna, dvě, tři – start –
zajíc vyběhl jak šíp, želva mu nemůže stačit.

Na chvíli si v trávě zdříml,
želva našla pěkný figl.

Zajíc má jistě pěkné sny! Želvo, vždyť před cílem jsi!

Zajíc rychle vzbudí se,
jestlipak ji předběhne?

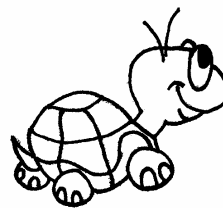
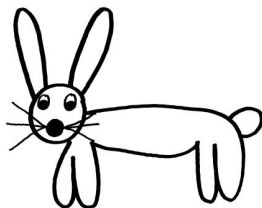
Rozběhl se, břicho bolí.

Au, au... želvo, počkej chvíli.

Želva v cíli usmívá se,
zajíc želvě omlouvá se.

Zajíc želvu podcenil
a sebe zas přecenil.

(M. Uttendorfská, A. Jenerálová, A. Maršíková)

Zajíc se želvou se potkají
a hned se spolu hádají.
Zajíc tvrdí, že je rychlejší,
želva zas je moudřejší.
Opět spolu závodili,
jak se předtím domluvili.
Zajíc je vždy o krok vpředu,
dá si sváču, šlofika.
A než se naděje,
želva už v cíli je.
Od cíle mu želva mává,
je to pro ni velká sláva.
(A. Přibilová)

Potkala želva zajíce,
zajíc ji chtěl porazit velice.
Želva si to vzala k srdci,
dem na to, zajíci.
Želva strom spatřila
a zajíci pravila.
Tenhle strom bude cílem,
ke kterému doběhnem.
S tímhle, želvo, souhlasím,
na tvůj povel vyrazím.
Zajíc vyrazil jako šíp,
želvu předběhl jako nic.
Protože želvu podcenil,
zelenou trávu ochutil.
Tři kotouly udělal,
šlofika si potom dal.
Probudil se po chvíli,
želvu spatřil už v cíli.
Vyrazil jak nejmocněji,
plné břicho ho nepustilo ani krok.
Želva tedy vyhrála
a vůbec se nevychloubala.
(P. Benda, I. Hanáková, Z. Kuzmová,
P. Ondráková, V. Trojan)

Jednou takhle želvička
potkala vám zajíčka.
Slovo dalo slovo
a už běží, kdo z koho.
Strom v poli – to je cíl.
Zajíc se chlubí,
kdopak ho předhoní?
Cestou si může zdřímnout,
bříško nacpat trávou,
vždyť želva není tou pravou,
která by nad ním vyhrát měla!
Když se probudil,
želva téměř v cíli byla!
Zajíc byť byl rychlý,
skončil v cíli druhý.
Želva mu moudrá slova říká:
“Lepší důstojná vytrvalost
než potřeštěnost zbrklá.“
(Martina Jurková)

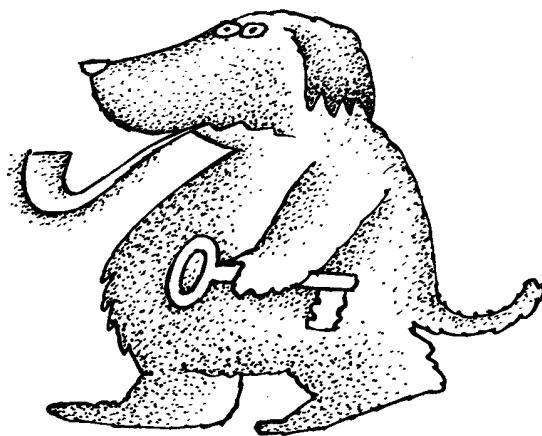

(zpracovala dl)

čtenářské hodiny

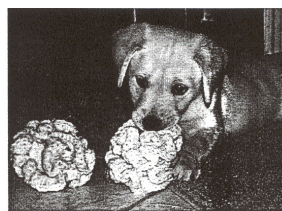
Už vím, jak na poezii

(Jiří Žáček)

inspirace: *Učitelský nápadník 02* (vydává Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o.)
zdroj: *Žáček, J. (1989). Aprilová škola. Praha: Albatros.*

Jiří Žáček: Máme štěně Matěje
(báseň ze sbírky *Život je pes...*)

Protože jsme lidé hraví,
máme štěně Matěje,
a náš Matěj, ten se baví,
i když se nic neděje.

sloka

Neposedí ani **chvíli**,
poletuje tam a sem,
za čmeláky, a **motýly**, *rým*
vrtí přitom ocasem.

Kouše prsty, trhá boty,
hryže, hryže do kůže; *verš*
zvykejme si na trampoty,
vždyť on jinak nemůže.

Dá se drbat za ušima,
pak se pustí do masa –
celý svět je přece prima,
hopsa hejsa, hopsasa!

Literární část:

1. Která slova se rýmují? – Vypiš. _____
2. Vymysli další slova, která se rýmují. _____

3. Vypiš pod sebe koncová slova z první sloky. Označ ta, která se rýmují, stejným písmenem a, b. Urči druh rýmu.

4. Ve kterém verši se opakuje stejné slovo dvakrát za sebou? Najdi a vypiš.

5. Vytvoř vlastní báseň s *rýmem střídavým*. Téma je libovolné. Můžeš doplnit ilustrací.

Jazyková část:

6. U slova „kůže“ urči pád, číslo, rod a vzor. _____
7. Napiš 3 synonyma ke slovu „trampoty“. _____
8. Užij ve větách – motýli x motýly: _____
9. Vyhledej v textu příslovecnou spřežku. _____
10. Vyhledej zájmena, urči jejich druh. _____
11. U slovesa „zvykejme si“ urči osobu, číslo, způsob. Tento tvar převed' do způsobu podmiňovacího přítomného. _____

Jiří Žáček: Rozhovor s kokršpanělem
(báseň ze sbírky *Život je pes...*)

Jak to mluvíš?
Kokršpanělštinou?
Tuhle řeč já neznám –
Neovládáš jinou?

Kdyby ses líp učil
- hromy blesky! -
mohl jsi dnes plynně
mluvit kokřesky!

Literární část:

1. Je to báseň rýmovaná? _____
2. Vypiš konečná slova druhé sloky pod sebe, označ je písmeny a, b, c; ta, která se rýmují, písmenem stejným. Urči druh rýmu.
3. Doplň slova tak, aby tvořila *rým přerývaný*.
J. Žáček: Tati, kup mi _____
Tati, kup mi _____!
Nejlepší je _____
Budu ho brát na _____
třeba stokrát _____
Naučím ho _____ -
pro mě to nic _____
On mi bude na _____
radit při _____

Jazyková část:

4. Vypiš slova složená. _____
5. U podstatného jména „řeč“ urči všechny mluvnické významy. _____

6. U slova „plynně“:
a) urči slovní druh - _____
b) odůvodni pravopis - _____

7. Vyhledej zájmena, urči jejich druh.
8. Jakým větným členem je slovo „dnes“?

9. Vyhledej přívlastky, urči jejich druh.

Jiří Žáček: PSÍ ŽIVOT
(báseň ze sbírky *Aprílová škola*)

Chudáčci!
Kdo?
No podívej se na psy –
nemají šaty,
tudíž ani kapsy,
nemohou s sebou nosit venku
kapesník,
klíče
ani peněženku.
A tak si říká každý pes:
- *Je to psí život
bez kapes*

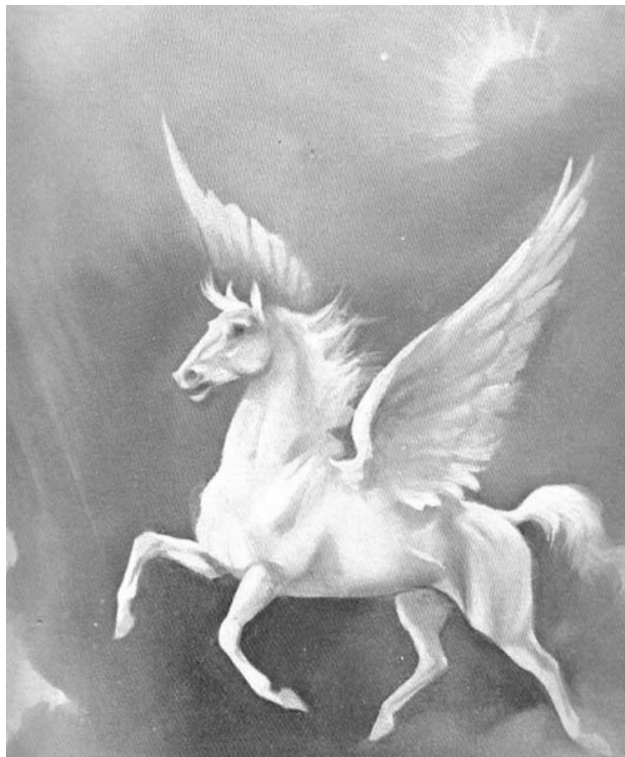
10. Přečti si báseň *Psí život* od J. Žáčka a vytvoř vlastní báseň na stejné téma.

PSÍ ŽIVOT

čtenářské hodiny

Pohádka o duhových koníčcích

inspirace: Krüger, K. (2005). *Pohádka o duhových koníčcích*. In: Kritické listy 17

zdroj: <http://www.shangrala.org/Pictures/Pegas.jpg>

ledolamka – Jakou mám dnes náladu?

- ✓ žáci ukáží palcem – palec zvednutý vzhůru značí náladu výbornou, palec ve vodorovné poloze průměr, palec směřující dolů náladu špatnou

ledolamka – Jaké příjmení bych si dal(a) podle nynější nálady? Proč? (Veselá, Smutná, Zamyšlený apod.)

- ✓ žáci si zapíší otázku do čtenářských listů
- ✓ odpovídají písemně – stručně
- ✓ dobrovolná prezentace názvů

ORGANIZACE

- ✓ rozdělení žáků do skupin (různým způsobem)

Pohádka o duhových koníčcích

- žáci si zapíší název pohádky do svých listů
- úkolem je zamyslet se a napsat do čtenářského listu dvěma až třemi větami, o čem by mohla pohádka být
- každý se podělí svým sousedem o nápady
- několik nápadů vyslechneme a zhodnotíme

PRÁCE S TEXTEM

- **čtení textu až do první pauzy**
- **může jít o individuální čtení nebo čtení společné (po větách)**
- **po každé části někoho vyzvat, ať převypráví svými slovy, co všechno jsme se dozvěděli**
- *Vyvolala v tobě četba nějakou náladu? Jakou?*
- *Jakou barvu bys použil k znázornění této nálady? - písemně*
- *Jaké barvy se objevily v ukázce? (tyrkysově modrá, rubínové červená) - písemně*
- žáci namalují oblohu tak, jak si ji po četbě první části představují

- **čtení druhé části textu, opět k pauze**
- *Jak byly „na cestě“ seřazeny barvy? (jako barevné pruhy duhy)*

- *Která barva byla první, která poslední, která předcházela? (červená, oranžová, žlutá, zelená, modrá a fialová) - písemně*
- *Viš, která barva byla hned po červené?*
- *Je cesta v textu nějak blíže popsána?*
- *Kdy se bělouši změnili v barevné koně? (když se dotkl první sluneční paprsek kapky rosy)*
- *Namaluj cestu tak, jak si ji představuješ.*

- **četba třetí části textu**
- *Proč asi byl kouzelník tak zlostný?*
- *Co myslíš, proč jim koník poradil snést všechny drahé kameny?*
- *Co se stane teď? - písemně*
- *výtvarným úkolem je namalovat do obrázku něco, z čeho kouzelník mohl stvořit své zlověstné koně*

- **předposlední část textu**
- *Slyšel jsi během čtení nějaké zvuky? Najdi místa, která jsou zdrojem pocitů.*

- **po dočtení celého textu**
- *Kam se podle tebe duhovi koně poděli? - písemně*
- *učitel řekne žákům stručnou charakteristiku byliny – Kontryhel obecný (viz. poznámky)*
- *(podle času – sedíme v kruhu, kdo chce, představí ostatním svůj výkres)*
- *každá skupina vymyslí „barevnou báseň“*
- *téma básně si žáci zvolí sami*

V. Zhodnocení

- *Líbila se ti pohádka? Proč? - písemně*

pozn.: **Kontryhel obecný**

- lidově: husí nožka, rosička, polní muškát, husí drápky
- vytrvalá bylina 10 – 30 cm vysoká, s drobnými žlutozelenými květy
- sbírají se kvetoucí lodyhy i s přízemními listy
- má účinky na vnitřní orgány, při nespavosti, odstraňuje bolesti hlavy, posiluje nervovou soustavu, pročišťuje krev

datum: _____

jméno: _____

čtenářská hodina č.

Pohádka o duhových koníčcích

Jaké příjmení bych si dal(a) podle nynější nálady? Proč?

Napiš dvěma až třemi větami, o čem by mohla pohádka být.

Jakou barvu bys použil k znázornění této nálady? Odpověz celou větou a větu napiš vybranou barvou. _____

Jaké barvy se objevily ukázce? _____

Namaluj oblohu tak, jak si ji po četbě první části představuješ.

Která barva byla první, která poslední, která předcházela? Názvy barev napiš shodnou barvou.

Namaluj cestu tak, jak si ji představuješ.

Co se stane teď? _____

Výtvarným úkolem je namalovat do obrázku něco, z čeho kouzelník mohl stvořit své zlověstné koně.

Kam se podle tebe duhové koně poděli? _____

Líbila se ti pohádka? Proč?

Pohádka o duhových koníčcích

Bylo kdysi království obklopené vysokými horami. Vládl v něm moudrý a laskavý král. Slunce se opíralo do travnatých údolí i do skal, ve kterých lidé nacházeli barevné drahokamy. Obloha bývala tyrkysově modrá, často bez mraků, východy a západy slunce zářily rubínovými červánky.

Podle dávného zvyku se lidé scházeli ráno před východem slunce na okraji velké zelené louky pod královským hradem, aby se potěšili nejnovějším bohatstvím království a štěstím celé země. Bylo to šest bílých koní. Těsně před úsvitem vyběhli bělouši z královských stájí do orosené trávy, a když se dotkl první sluneční paprsek kapky rosy, změnilo se šest běloušů v barevné koně. Na louce vesele zařehotalo malé stádo v barvách duhy. Byl v něm červený, oranžový, žlutý, zelený, modrý a fialový koník. Tihle veselí barevní koníci se seřadili vedle největšího červeného koně, vyběhli oblohou po barevných pruzích duhy jako po široké cestě ke slunci a pásli se až do večera na mokré nebeské louce. Lidé byli šťastní při pohledu na jasnou oblohu, práce jim celý den šla pěkně od ruky a zpívali si při ní.

Lidem v království jejich štěstí záviděl kouzelník. Byl divoký, zlý a nepřející. Bydlel na pustém ostrově uprostřed Černého moře a vládl mrakům a větru. Jednou stvořil svými čarami z oblaků černé a šedé zlověstné koně, zapráskal hromovým bičem a hnal je za bouře a větru nad horské království. Vyhržoval, burácel a řval, až se skály třásly. Chtěl se zmocnit stáda šesti duhových koní. Náhle celá obloha potemněla, slunce se ztratilo pod zlověstnými mraky, z kopyt černých koní létaly blesky a zapalovaly lesy a lidská obydlí. Lidé běželi do stáje odhodláni své koně bránit. Náhle k nim promluvil největší koník, vůdce stáda: „Běžte do skal a sneste na louku všechny drahé barevné kameny, které najdete. Přidejte k nim i ty, které má král ve své pokladnici. Pak otevřete rychle naši stáj, čekejte a nebojte se.“ Lidé rychle udělali, co jim koník poradil. Z horských jeskyní přinášeli drahokamy různých barev, na louku nakupili i tyrkysy, rubíny a démanty z královské pokladnice. Tu se náhle z černé oblohy ozval chechot kouzelníka: „Vy hlupáci! Nechci vaše kamení, chci duhové stádo šesti barevných koní! Otevřete stáje, jinak celá vaše země shoří, moji černí koně ji rozdupou na prach, zahnete pod černou oblohou všichni!“

Ale to už se rozlétla vrata stáje a bělouši s divoce vlajícími hřívami běželi tryskem na známou louku. Svými kopyty udeřili do drahokamů a vykřesali z nich světlo. Duhové jiskry z drahokamů změnilly bělouše ve stádo barevných koní. Skulinou v černé obloze jim naproti zasvitl úzký paprsek slunce. Barevné stádo nečekalo a hnalo se po duhové cestě vzhůru k obloze. Duhoví koníci protrhli kopyty černé a šedé mraky – kouzelníkovo mračné stádo. Černí a šediví koně začali v podobě deště, sněhu i ledu padat k zemi, kutáleli se jako šedá mlha po horských úbočích, rozpouštěli se v horských potocích. Kouzelníkovi zbylo na obloze jen pár černých vraníků. Duhoví koně je hnali s jejich jezdcí daleko za hranice horského království.

Pozdě večer se koníci vrátili k vyděšeným lidem. Místo drahokamů se třpytila na louce v údolí večerní zářivá rosa. Hrála všemi barvami duhy. Království nezchudlo, bylo stejně jako dříve bohaté láskou a vděčností ke svým duhovým koním. Od té doby uplynulo mnoho a mnoho let. Nikdo neví, kam se duhoví koně poděli. Jen jednou se prý stalo, že ve velké kapce rosy zářící v pohárku z listu kontryhelu uviděl chlapec maličkého barevného koníka. Lidé si v té horské krajině dodnes o konících vyprávějí a hledají ve skalách zbylé drahé kameny. Když slunce namaluje v jejich krajině duhu, bývá duha daleko jasnější než kdekoli jinde. Svou šířkou připomíná cestu do nebe, sahá od zelených luk v údolí obloukem až k vysokým horám. A jako kdysi vybíhají lidé ven z domovů a ukazují svým dětem tu nádheru. Opakují jim pořadí barev, které se nikdy nemění. Ani duhoví koníci si své pořadí nikdy nespletli.

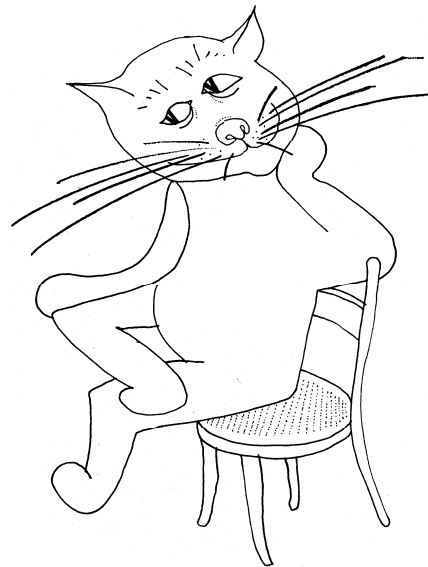

kontryhel obecný

čtenářské hodiny

Jan Skácel

USPÁVANKY

zdroj: občanské sdružení Kritické myšlení
Skácel, J. (1983). *Uspávanky*. Praha: Albatros.

USPÁVANKA SE SNĚHEM A KRÁSNOU PANÍ

Jan Skácel

- učitel přečte následující uspávanku
- dá žákům prostor, aby se k básni vyjádřili
- vhodnými otázkami přivede žáky k tomu, aby typ básně sami pojmenovali
- postupně dojdeme k pojmu „**uspávanka**“

V ledové slujiz jinovatky krajku

okolo hrdla krásná paní má

a zpívá šeptem,

zpívá uspávanku

a je to píseň celá stříbrná.

V zavátých úlech včely střeží med,

ve sněhu zajíc

udělal si jamku

a spi, můj hochu,

už i medvídek

celý se schoval

do zimního spánku.

V ledové sluji

z jinovatky krajku

okolo hrdla krásná paní má

a zpívá šeptem,

zpívá uspávanku

a celou zem tou písni

uspává.

Uspávanka s hloupými kocoury a paní myší

JAN SKÁCEL

I. seznámení

- skupina si přečte informace o Skácelovi (všichni se snaží zapamatovat co nejvíc)
- myšlenková mapa nebo brainstorming – **Co víš o Janu Skácelovi?** (učitel zapisuje na tabuli)
- rozdělení do čtyř
- členných skupin

II. přednes básně

- učitel přečte nahlas báseň, upozorní předem žáky, aby pozorně text sledovali

III. plnění úkolů

- v pracovním listě jsou zapsány čtyři úkoly pro každou skupinu
- záleží na nich, jak si práci zorganizují
- vysvětlím postup, prezentaci jednotlivých skupin (každý člen skupiny prezentuje jeden úkol, udělování bodů a závěrečné vyhodnocení)
- **Napiš vyslechnutý příběh svými slovy, jako bys informoval ostatní o ději.**
- **Dopiš vlastní závěr příběhu (aby byl co nejoriginálnější).**
- **Vymysli báseň, ve které se objeví kočka a myš.**
- **Doplň verše do *Uspávanky s chlapcem, který dělá stojku na hlavě.***

IV. prezentace a vyhodnocení

- skupiny prezentují svoje výtvořky po jednotlivých úkolech
- po vyslechnutí vždy jednoho úkolu, přidělí skupina bod tomu, o kom si myslí, že úkol splnil nejlépe (originalita, projev, srozumitelnost, správnost apod.)
- na závěr sečteme body a vyhodnotíme nejlepší skupinu

V. pětilístek

- každá skupina vytvoří pětilístek týkající se tématu hodiny (J. Skácel, myš, uspávanka ...)

název, jméno, téma

příd. jméno

příd. jméno

sloveso

sloveso

sloveso

souhrnný název, můj názor, zobecnění (čtyři slova)

(podst. jméno)

přirovnání, metafora, synonymum

jména členů skupiny:

datum:

JAN SKÁCEL

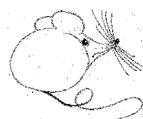
(1922 – 1989)

Studoval gymnázium v Břeclavi. Studoval brněnskou filozofickou fakultu, byl kulturním redaktorem *Rovnosti*, později literárním redaktorem Čs. rozhlasu v Brně. Od roku 1963 se stal šéfredaktorem časopisu *Host do domu*. Ačkoli byl v dalších letech uváděn jako spisovatel z povolání, jeho sbírky nebyly v 70. letech vydávány.

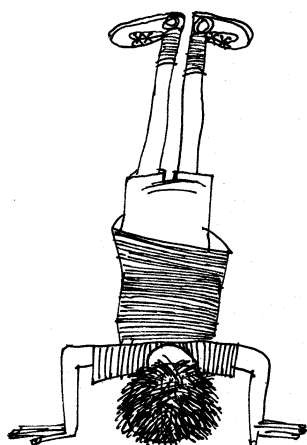
Do literatury vstoupil sbírkou *Kolik příležitostí má růže* (1957). Následovaly sbírky *Co zbylo z anděla* (1960), *Hodina mezi psem a vlkem* (1962). Posmrtně vyšel soubor *A znovu láska* (1991). Součástí Skácelova díla jsou i básně pro děti, ke kterým se obrací knížkou *Uspávanky*.

Úkoly k ukázce *Uspávanka s hloupými kocoury a paní myši:*

- 1) Napiš vyslechnutý příběh svými slovy, jako bys informoval statní o ději.
- 2) Dopiš vlastní závěr příběhu (aby byl co nejoriginálnější).
- 3) Vymysli báseň, ve které se objeví kočka a myš.
- 4) Dopln verše do *Uspávanky s chlapcem, který dělá stojku na hlavě*.

Uspávanka s chlapcem, který dělá stojku na hlavě

Chlapec dělá stojku, palouk, les i domy,
_____,
nohama je vzhůru, _____
_____: k fialkám a bezu,
_____,
Všechno je hned jiné, když na hlavě stojí,
_____,
na zemi je nebe, _____
_____, aby neupadl,
_____,
a jak obrátil se pro jedinou chrpu
_____.

Uspávanka s růžemi, tulipánem a lístkem hlohu

I. četba básně

- žáci čtou potichu pozorně básně
- až dočtou, otočí text a píší na tabuli vše, co jim utkvělo v paměti (slova, věty, verše apod.)
- co mi text připomíná, jak mu rozumím (podobnost s během života)

II. literární teorie

- ⊗ *Co všechno v básni můžeš najít?* – rozbor (metafora, personifikace, anafora, sloky, přirovnání, druhy rýmů...)
- ⊗ hledáme kontrasty
- ⊗ slučování významů

III. literatura

- hledáme v básni nejsilnější sdělení, výpověď a napíšeme ji na volný papír
- vytvoříme myšlenkovou mapu (asociační)

IV. cvičení paměti

- ⊗ úkolem je vybrat si jednu až dvě sloky, které se ti nejvíce líbí a naučit se je co nejrychleji nazpaměť
- ⊗ skupina si může básně rozdělit na části a naučit se je

V. sloh

- vypravuj příběh na různá témata:
Hodiny odbijely den co den, hodinu co hodinu...
Lístek hlohu spadl do kaluže, po vodě pluje větrem kolébán...
Po vodě pluje zlatá ryba a šťastný rybář smí si přát tři tak krásná přání...
Čabrakou zlatou kuň je osedlán a běží tryskem, skáče přes kaluže...
Nad střechami prochází se měsíc...
A já bych nechtěl, aby tvoji růži utrhla někdy cizí ruka zlá...
A také chtěl bych, aby všechno kvítí přes zimu kvetl, aby padal sníh...
Hodiny zmlkly, usnuly i růže, spí lístek hlohu, spí i tulipán...

VI. zhodnocení

1. Jak se mi pracovalo? Jak jsem se cítil?
2. Co pro mě bylo nové?
3. Co mě nejvíc zaujalo a bavilo?
4. Co mě nebavilo vůbec?
5. Napiš, co chceš (vzkaz, hodnocení, cokoli).

pozn: mezipředmětové vztahy – **hudební výchova:** poslech Modlitby za vodu (text Jana Skácela zhudebnil Hradišťan), **výtvarná výchova:** ztvárnění čehokoliv

Jan Skácel
Uspávanka s růžemi, tulipánem a lístkem hlohu

Hodiny bijí, jak by kvetly růže,
bílý a žlutý, modrý tulipán,
lísteček hlohu spadl do kaluže,
po vodě pluje větrem kolébán.

Po vodě pluje jako zlatá ryba
a šťastný rybář smí si přátí tři
tak krásná přání, že snad lidem ani
na světě tolik krásy nepatří.

Hodiny bijí, jak by kvetly růže,
čabrakou zlatou kůň je osedlán
a běží tryskem, skáče přes kaluže,
bílý a žlutý, modrý tulipán.

A já si přeji, aby slavík zpíval,
když ztichne den a na sadě se tmí
a nad střechami prochází se měsíc
a vypráví si dole s růžemi.

Hodiny bijí, jak by kvetly růže,
bílý a žlutý, modrý tulipán,
bělásci v hejnech vzlétli nad kaluže
a zavřelo se sedm zlatých bran.

A já bych nechtěl, aby tvoje růži
utrhla někdy cizí ruka zlá,
bál bych se, aby kapka noční rosy
z poupátka na zem ráno nespádla.

Hodiny bijí, jak by kvetly růže,
je otevřeno sedm zlatých bran,
koníček vraný skáče přes kaluže,
bílý a žlutý, modrý tulipán.

A také chtěl bych, aby všechno kvítí
přes zimu kvetlo, aby padal sníh
teplý a bílý, abys v lednu mohl
skřivánkům ustlat hebce na růžích.

Hodiny bijí, jak by kvetly růže,
bílý a žlutý, modrý tulipán,
lísteček hlohu spadl do kaluže,
po vodě pluje větrem kolébán.

A ty teď spinkej, spi a zavři oči
na závoru jak sedm zlatých bran,
hodiny zmlkly, usnuly i růže,
spí lístek hlohu, spí i tulipán.

Jan Skácel
Uspávanka s růžemi, tulipánem a lístkem hlohu

Hodiny bijí, jak by kvetly růže,
bílý a žlutý, modrý tulipán,
lísteček hlohu spadl do kaluže,
po vodě pluje větrem kolébán.

Po vodě pluje jako zlatá ryba
a šťastný rybář smí si přátí tři
tak krásná přání, že snad lidem ani
na světě tolik krásy nepatří.

Hodiny bijí, jak by kvetly růže,
čabrakou zlatou kůň je osedlán
a běží tryskem, skáče přes kaluže,
bílý a žlutý, modrý tulipán.

A já si přeji, aby slavík zpíval,
když ztichne den a na sadě se tmí
a nad střechami prochází se měsíc
a vypráví si dole s růžemi.

Hodiny bijí, jak by kvetly růže,
bílý a žlutý, modrý tulipán,
bělásci v hejnech vzlétli nad kaluže
a zavřelo se sedm zlatých bran.

A já bych nechtěl, aby tvoje růži
utrhla někdy cizí ruka zlá,
bál bych se, aby kapka noční rosy
z poupátka na zem ráno nespádla.

Hodiny bijí, jak by kvetly růže,
je otevřeno sedm zlatých bran,
koníček vraný skáče přes kaluže,
bílý a žlutý, modrý tulipán.

A také chtěl bych, aby všechno kvítí
přes zimu kvetlo, aby padal sníh
teplý a bílý, abys v lednu mohl
skřivánkům ustlat hebce na růžích.

Hodiny bijí, jak by kvetly růže,
bílý a žlutý, modrý tulipán,
lísteček hlohu spadl do kaluže,
po vodě pluje větrem kolébán.

A ty teď spinkej, spi a zavři oči
na závoru jak sedm zlatých bran,
hodiny zmlkly, usnuly i růže,
spí lístek hlohu, spí i tulipán.

čtenářské hodiny

Za kým, když nevím, jak dál?

*My děti ze stanice ZOO
Horká střenka nože*

zdroj: Cais, M. (1978). *Michal a ti druzí*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví.

Fisher, R. (1997). *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál.

Pike, G., Selby, D. (1994). *Globální výchova*. Praha: Grada Publishing.

<http://anethka.blog.cz/0512/my-deti-ze-stanice-zoo>

http://cs.wikipedia.org/wiki/My_d%C4%9Bti_ze_stanice_zoo

http://literatura.xf.cz/dila_autori/1-hermann-deti.htm

<http://www.zkola.cz/zkedu/zaskolou/socialnepatologickejevyajejichprevence/zavislosti/kdehledatpomoczkruhuzavislosti/14122.aspx>

PYRAMIDA

- * žáci individuálně zapisují po dobu 3 minut do pracovního listu (pyramida) nejbližší osoby, na něž by se obrátili s problémem
- * pyramida není samoučelná, vyjadřuje pořadí osob, které by žák oslovil
- * vyučující vyzve ty, kteří se chtějí s ostatními o svůj „výsledek“ podělit
- * ostatní, inspirováni svými spolužáky, mohou svůj výčet doplnit

ORGANIZACE

- * rozdělení na skupiny po čtyřech
- * polovina celkového počtu skupin dostane text *My děti ze stanice Zoo*
- * druhá polovina obdrží text *Horká střenka nože*

EXPERTNÍ SKUPINY

- * text si skupina společně přečte
- * o textu si každá skupina napíše poznámky
- * mezitím shrnují, diskutují

EXPERTNÍ DVOJICE

- * jeden druhého informuje o svém textu
- * oba si dělají poznámky do pracovního listu

KOMUNITNÍ KRUH

- * sedíme v kruhu a snažíme se o vzájemné (reciproční) učení
- * jedná se o přístup v podobě interakční hry mezi učitelem a žákem, v níž se střídavě každý ujmá úlohy učit druhého
- * nejlepší způsob, jak docílit, aby se děti učily, je nechat je vyučovat
- * sestává se ze čtyř činností:
 - **shrnování:** děti shrnují obsah textu, pobízíme je, aby se soustředily na hlavní body textu či děje a aby si ověřily, zda mu dobře rozumějí
 - **dotazování:** děti si navzájem kladou otázky, co četly, pobízíme je, aby věnovaly pozornost hlavním myšlenkám a aby uvažovaly o tom, jak jim samy rozumějí
 - **objasňování:** děti si vyjasňují každou problematickou část textu či toho, jak mu rozumějí, přitom chceme, aby kriticky hodnotily úroveň svého současného porozumění
 - **předvídání:** vedeme je, aby uvažovaly za hranice textu a současného stavu věcí; aby z nich vyvozovaly, co bude dál a aby své předpovědi zdůvodňovaly na základě vodítek, která jim k tomu text poskytuje svým obsahem nebo stavbou

PŘEHLEDY ODKAZŮ

- * učitel uvědomí žáky o tom, kde mají hledat informace, pomoc, radu,...

SEBEHODNOCENÍ (v pracovním listě)

PEXESO (mít k dispozici pro každou skupinu)

- * k vyjmenovaným druhům drog přiřazujeme nadřazený pojem (1. a 2. sloupec zleva)
- * k názvu drogy přiřazujeme její příznaky (3. a 4. sloupec)

PŘEHLED PRO UČITELE (žáci mají odkazy v pracovních listech)

Přehled odkazů na stránky zabývající se poskytováním informací a pomocí v nealkoholových závislostech.

WWW.DROGOVAPORADNA.CZ

Historicky první internetovou poradnou na českém webu, která zvládá odpovídat nejen erudované, ale také rychle, je poradna občanského sdružení SANANIM, největšího poskytovatele léčby a služeb v drogové oblasti v ČR. Anonymní internetová online poradna je určena nejen uživatelům, ale i jejich rodičům, partnerům, učitelům apod. Na dotazy zde odpovídá zkušený tým lékařů, terapeutů a sociálních pracovníků. Na stránkách poradny najdete nejen všechny dotazy a odpovědi, ale také informace o drogách pro rodiče a mnoho dalšího. Stránka je součástí širokého portálu zaměřeného na drogy.

WWW.DROGY-INFO.CZ

Velmi kvalitní stránky Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti. Národní monitorovací středisko pro drogy o drogové závislosti má za svůj cíl zejména monitorovat situaci v oblasti psychotropních látek, takže zde naleznete mnoho relevantních informací z této oblasti, nicméně také mnoho dalších zajímavých informací, odkazů, materiálů a kontaktů.

WWW.EXTC.CZ

Stránky zaměřené nejen na taneční drogy a jejich testování. Zaměřuje se na prevenci a snižování rizik v oblasti rekreačního užívání (tanečních) drog. Obsahuje také on-line poradnu provozovanou sdružením Podané ruce a můžete se spolehnout nejen na přesnost odpovědí, ale i na relativně rychlou odpověď.

WWW.DROGMEM.CZ

Stránky obsahují objektivní a srozumitelné informace pro veřejnost o zdravotních rizicích zneužívání ilegálních i legálních návykových látek, které vykazují zvýšený potenciál ke vzniku závislosti.

WWW.BIOTOX.CZ

Stránky s kvalitní encyklopedií psychotropních rostlin. Dále stránka obsahuje informace z oblasti toxikologie a farmakologie.

WWW.VLADA.CZ

Stránky sekretariátu Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky jsou určeny především pro odbornou obec, zejména v sekci „novinky“, „diskuse“ a „výzkumy“, ale najdete zde i řadu zajímavých údajů např. z oblasti legislativy a protidrogové politiky obecně, kontakty na ty nejdůležitější státní orgány a instituce.

WWW.SANANIM.CZ

Drogový informační server poskytuje široké informace z oblasti vzdělávání, odborných setkání, informuje o aktuálních projektech a grantech, denně aktualizuje výběr z domácího či zahraničního tisku a naleznete zde také kontakty na různé typy léčebných zařízení v ČR. V brzké době se na portálu Drogového informačního centra otevře stránka pro žáky a učitele, zaměřená výhradně na prevenci - www.odrogach.cz.

Dětská krizová centra, linky důvěry

www.nasedite.cz/ Nadace Naše dítě – linka bezpečí (krizové centrum Linky bezpečí určené pro děti a mladé lidi z celé České republiky a pro jejich rodiče)

www.fod.cz/ Fond ohrožených dětí (občanské sdružení na pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným opuštěným nebo jinak sociálně ohroženým dětem)

www.modralinka.cz/ linka důvěry pro děti a mládež

www.ditekrize.cz/ Dětské krizové centrum

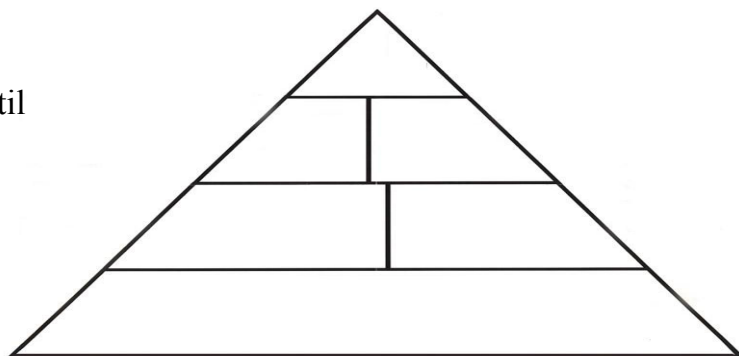
jméno, příjmení:

datum:

čtenářská hodina č.: _____

Za kým, když nevím, jak dál?

Do pyramidy napiš
nejbližší osoby, na něž by ses obrátil
s jakýmkoli problémem.

My děti ze stanice ZOO

Diskutujte o těchto otázkách:

Co víš o drogách?

Proč berou mladí lidé drogy?

Jak předejít zbytečné zvědavosti?

Jak se asi rozpozná braní drog?

Jak ovlivňují postoje rodičů jejich děti?

Horká střenka nože

Diskutujte o těchto otázkách:

Setkal ses někdy s podobným příběhem? Popiš situaci.

Co si myslíš o chování otce k synovi?

Co si myslíš o chování otce k matce?

Jaký je rozdíl mezi fyzickým násilím a psychickým násilím. Co je horší?

Co bys udělal, kdyby se ti s něčím podobným svěřil kamarád?

Víš, kde lze v podobných situacích hledat pomoc?

Přehled odkazů na stránky zabývající se poskytováním informací a pomocí v nealkoholových závislostech.

WWW.EXTC.CZ

WWW.BIOTOX.CZ

WWW.VLADA.CZ

WWW.DROGMEM.CZ

WWW.LF3.CUNI.CZ

WWW.SANANIM.CZ

Dětská krizová centra, linky důvěry.

www.nasedite.cz/

www.fod.cz/

www.modralinka.cz/

www.ditekrize.cz/

linka bezpečí

Fond ohrožených dětí

linka důvěry pro děti a mládež

Dětské krizové centrum

sebehodnocení:

Pracoval jsi dnes úspěšně?

ANO

MÉNĚ

NE

Pomohl jsi skupině?

ANO

MÉNĚ

NE

Poslouchal jsi, co druzí říkají?

ANO

MÉNĚ

NE

Líbila se ti dnešní aktivita?

ANO

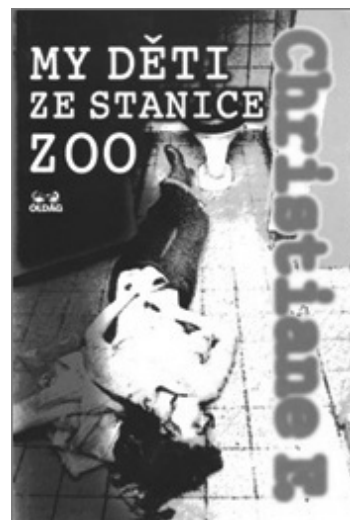
MÉNĚ

NE

MY DĚTI ZE STANICE ZOO

- *originální název – Wir Kinder vom Bahnhof Zoo*
- *překlad: Zuzana Soukupová*
- *série reportáží*
- *kniha, kterou podle výpovědi Christiane F. (celým příjmením Felscherinowová), zaznamenané na magnetofonových páskách, sepsali novináři Kai Hermann a Horst Rieck*
- *text nejprve vycházel na pokračování v časopise Stern, v roce 1978 byl vydán knižně*
- *kniha byla velice úspěšná a vyšla v mnoha jazycích, často v několika vydáních*
- *v Německu vedla k odtabuizování otázky drogově závislých mladistvých ve věku 12 – 15 let*
- *1980/1981 kniha zfilmována, film oceněn cenou diváků na montrealském mezinárodním filmovém festivalu a v Německu zlatým plátnem udělovaným nejúspěšnějším filmům*

Tato kniha vypráví opravdový příběh Christiane F., berlínského dvanáctiletého děvčete. V dětství žila na sídlišti Gropiusstadt, kde se kvůli věčným zákazům nemohla s kamarády pořádně hrát. Otec ji i sestru věčně bil, a tak hledala nějaký zaháněč problémů. Ten našla na základní škole v jedné partě, do které se dostala. Začala s nimi chodit do Domu středu, kde všechny „děti“ braly nějaké prášky. Zkusila kouřit hašiš, oživit náladu efedrinem nebo se uklidnit po váliu.

Trávila hodně času s partou, sháněním peněz, prášků a výmluv pro rodiče. V Domě středu se scházeli už po škole, kde buď vůbec nebyli nebo se o ni nestarali. Do zavírací doby tam seděli a užívali své svobody a bezstarostnosti.

Když ve svých 13 letech začala chodit do Soundu (velká noční diskotéka), dostala se poprvé do styku s heroinem (háčkem). Dost jejích kamarádů na něj pomalu ale jistě získávalo návyk a už nebyli takoví jako dřív. I její první láska, Atze, na tom skončil – v 17 letech zemřel. Stal se jednou z mnohých se mladých obětí drog.

V Soundu se seznámila i s dalšími lidmi a jedním z nich byl Detlef. S tímto o 3 roky starším mladíkem prožila svoji druhou lásku, chvíli spolu žili a milovali se. On musel kvůli drogám začít s prostitucí a Christiane si definitivně zvykla na „háčko“. Nejdřív ho šňupala, ale pak do toho spadla a začala si píchat. Po čase na to přišla její matka a chtěla jí pomoci. Vzala Christianu a Detlefa k sobě do bytu a tím zahájila týdenní odvykací kúru. Oba chtěli přestat, ale jak se i později ukázalo, nebyli toho schopni a pokaždé se zase vrátili k heroinu.

Christianu časem také potkala prostitute, další odvykání v léčebně Narkonon a poté i na psychiatrii v Bonhoefferových léčebnách. Vždycky pak automaticky vyhledala Detlefa nebo někoho jiného a vzala si znovu „háčko“.

Když už to jinak nešlo, vzala ji její matka s sebou do Hamburku. Bydlela vlastně ve vesnici s babičkou a tetou kousek od Hamburku. Neměla skoro žádný přístup k drogám, a tak roky heroin nebrala. Jen se po čase dostala s kamarády opět k hašiši a práškům.

Kniha končí dodatkem překladatelky „Christiane F. po dvaceti letech“. Píše se tam, že všechny sny o krásném životě, které snila spolu s přáteli na vesnici, se jí nikdy nesplnily. Když tato kniha vyšla, dostala za to hodně peněz a jediné, co si za to koupila, byla velká dávka heroinu. Poslední zprávy o ní jsou z doby, kdy jí bylo 32 a žila úplně sama.

Většina jejích bývalých přátel zemřela buď v mládí nebo o něco později, zato jiní přestali brát drogy definitivně. Detlef se z toho dostal a přestal i kouřit. Další přítel z raného mládí, který byl silným narkomanem, ještě když ona heroin nebrala se také dokázal vyléčit. Ona to nikdy nedokázala. Nevíme ani, jestli to vůbec chtěla dokázat...

Úryvek z knížky "My děti ze stanice ZOO":

ŽALOBA

*Výňatky z obžalovacího spisu státního návladního u zemského soudu v Berlíně
27. června 1977.*

Žákyně Christiane Vera F. je obžalována, že jako mladistvá od 20. května 1976 nese odpovědnost za své činy. V Berlíně po 20. květnu 1976 pokračovala v získávání látek, respektive přípravků, které lze zahrnout pod ustanovení zákona o omamných látkách, bez potřebného povolení Spolkového zdravotního úřady.

Obžalovaná od února 1976 užívá heroin. Vpichovala si- nejprve s přestávkami, později denně - přibližně čtvrtinu obvyklé dávky. Od 20. května 1976 je podle trestního práva odpovědná za svá činy.

Při dvou kontrolách 1. a 13. března 1977 byla obžalovaná kontrolována v hale stanice ZOO a na stanici podzemní dráhy Kurfurstendamm a zkontrolována. Měla u sebe 19 mg a 140,7 mg substance obsahující heroin.

Mimoto byl 12. května 1977 nalezen u obžalované staniolový balíček, který obsahoval 62,4 mg substance obsahující heroin. Byly v ní nalezeny také předměty sloužící k užívání heroinu. Laboratorní vyšetření potvrdilo stopy heroinu na těchto předmětech. Také rozbor moči prokázal obsah morfia.

12. května 1977 našla matka obžalované paní U. F. u své dcery 62,4 mg substance obsahující heroin a zaslala jí kriminální policii.

Ve své výpovědi obžalovaná uvedla, že od února 1976 užívá heroin. Mimoto od zimy 1976 získávala peníze na heroin prostitucí.

Je třeba vyjít z toho, že obžalovaná stále pokračuje v užívání heroinu.

ROZSUDEK

Výňatky z rozsudku obvodního soudu v Neumunsteru 14 června 1978. Rozsudek ve jménu lidu.

V trestní věci proti žákyni Christianě Vera F. pro přečin.

Obžalovaná je uznána vinnou pro pokračující získávání omamných látek související s jejich nepovoleným přechováváním. Rozhodnutí o trestu pro mladistvé je důvodné.

Odůvodnění: Obžalovaná procházela do svého třináctého roku normálním vývojem. Je nadprůměrně inteligentní, a tak si uvědomovala, že získávání heroinu je trestné. Existuje dostatek známek o tom, že obžalovaná již 20. května 1976 byla závislá na drogách. Tím se však nevylučuje ani její trestní odpovědnost, ani schopnost nést vinu. Obžalovaná v průběhu doby rozpoznala svou situaci a sama se snažila o detoxikaci. Byla tudíž schopná rozeznat nesprávnost svého jednání a podle toho se zachovat.

Předpoklad pro budoucí vývoj je sice momentálně příznivý, i když nelze vyloučit, že u obžalované dojde k recidivě. Další vývoj obžalované musí být alespoň v nejbližší době pozorně sledován.

Ted' už samotný úryvek z Christininina vyprávění:

Dostávala jsem od babičky pravidelný kapesný. Tvrdě jsem šetřila. Vlastně jsem ani nevěděla proč. Nikdy dřív jsme nespořila. Až když jsem měla čtyřicet marek, bylo mi to jasné. Celá pyšná na tu uspořenou sumu jsem si peníze schovala. Čtyřicítka bylo moje magický číslo. Čtyřicet marek stálo obvykle jedno šlehnutí. Čtyřicet marek jsem proto chtěla od svých zákazníků.

Když mi to konečně všechno došlo, řekla jsem si: "To snad není možné, už tady zase šetříš na první ránu." Šla jsem a koupila si za dvacet marek tričko, jen abych se zbavila toho prokletého čísla čtyřicet. Vždyť jsem přijela proto, abych na háčko zapomněla.

Když se blížil konec čtvrtého tejdne, zavolala mi matka a zeptala se, jestli tam nechci zůstat dýl. Řekla jsem bez rozmyšlení ne. Možná kdyby se mě zeptala, jestli tam nechci zůstat pořád, tak bych o tom začala přemýšlet. Ale takhle to byl od začátku jenom trip, kterej začal sice hrozně, ale pak byl moc hezký. Už jsem byla připravená na to, že je u konce. Chtěla jsem zpátky za Detlefem, nemohla jsem bez něho být.

V den odjezdy jsem se zase převlíkla. Zbytečně mě babička a sestřenice přemlouvala, abych si nechala kostkovaný kalhoty, který mi už v té době byly akorát. Nacpala jsem se do

svech úzkejš džíň. Švy praskaly a zip zaboĥa nešel zavřít. Natáhla jsem si svůj dlouĥej páňském kabát a kozačky s vysokejšma podpatkama. Už jsem byla zase za ĥeračku, ještě dřív než jsem odjela. S rozeprutejšma kalĥotama jsem se vracela do Berlína.

Hned přístí odpoledne jsem šla na stanici ZOO. Detlef a Bernd tam stáli. Třetí z naší party, Axel, ĥyběl. Myslela jsem, že je právě pryč s nějakým zákazníkem.

Shledání s klukama bylo bouřlivý. Viděla jsem, že maj skutečně radost z mýĥo návratu. Hlavně samozřejmě Detlef. Řekla jsem mu: "Tak co už sis odvyk, už máš dobrý zaměstnání?" Všichni tři jsme se rozesmáli.

Zeptala jsem se: "Jak se má Axel?"

Kluci se po sobě tak divně podívali a Detlef po chvůli řek: "Copak ty nevíš, že je Axel mrtvej?"

Úplně mě to rozhodilo. Ztratila jsem deĥ. Řekla jsem je: "Kecáte." Ale to už mi bylo jasňý, že je to pravda.

Tak teď teda Axel. Axel, u kterýĥo jsem v bytě strávila za poslední měsíc většinu nocí o víkendech s Detleřem. Kterej mi ve svým smradlavým ĥeráckým doupěti každém tejdě čistě povlíkal postel. Ten, kterému jsem vždycky nosila toho jeho děsnýĥo tuňáka a kterej pro mě měl připravený jogurty. Ten jedinej, za kterým jsem mohla jít se svejšma problémama, když jsem se pohádala s Detleřem. Byl na mě vždycky ĥodnej, nikdy nedokázal ublížit.

Zeptala jsem se: "Jak to?"

Detlef řek: "Našli ĥo na nějakým záchodě s jehlou v žíle." Pro oba kluky už byla Axelova smrt minulostí. Vypadalo to, že nemaj ĥuť se o tom bavit.

Musela jsem pořád myslet na toho blběĥo tuňáka, kterýĥo jsem mu kupovala, a že už ĥo teď nikdy nebudu moct koupit. Najednou jsem si vzpomněla, že Detlef nebude mít kde spát. Zeptala jsem se: "Bydlíte ještě v Axelově bytě?"

Detlef odpověděl: "Jeho matka už byt vyklidila. Bydlím teď u jednoĥo zákazníka."

"Do prdele" řekla jsem si. Teď jsem Detleřa definitivně ztratila, pomyslela jsem si. Že bydlí u zákazníka, to mě porazilo skoro jako Axelova smrt.

Detlef řekl: "Ten zákazník je docela dobrej. Je ještě mladej, něco přes dvacet, žádnej špekoun. Už jsem ti o něm vyprávěl. Můžeš u něĥo taky spát."

Jeli jsme na flek, protože Detlef si musel koupit fet. Potkali jsme pár známejšĥ a já pořád dokola opakovala: "To je v prdeli, co se stalo s Axelem." Ale nikdo na to nereagoval. Řekla jsem si to teda aspoň ještě párkrát sama sobě: To je v prdeli, co se stalo s Axelem.

Odtamtud jsme šli na záchody na Bulowbogen. Detlef si ĥtěl hned píchnout. Ĉekala jsem, že mi trochu fetu nabídne. Snad proto, abych mu pak mohla říct "ne", abych mu ukázala, jak sem silná a co všechno dokážu. Jenže Detlef mi nic nenabídnul. Byla jsem z toho Axela tak vodrovnaná, že jsem to nemohla vydržet. Když si Detlef přeřavil fet, dostala jsem šílenou ĥuť na šleĥnutí. Říkala jsem si, že jedno mrňavý píchnutí mi nemůže uškodit a aspoň mi vyžene z hlavy Axela a toho Detleřova zákazníka. Řekla jsem mu o trochu.

Detlef řek: "Co blázníš, ty si ĥceš zase šleĥnout? Já myslel, že si s tím přestala."

Řekla jsem: "Jasně, taky si dám jen jednou. Ale právě ty víš moc dobre, jak šíleně leĥký je přestat. Však si taky děsně odvykal, když jsem byla pryč, já byla celou tu dobu čistá. Ne vážně, když slyším o všem tom svinstvu, potřebuju trochu fetu."

Detlef řek: "náĥodou vůbec není tak těžký přestat. Moh jsem toho kdykoli neĥat. Ale neměl jsem prostě na to náladu. Ale ty s tím už nezačíněj."

Zatímco takĥle kecal, píchnul si a neĥal mi trochu ve stříkačce. Protože jsem byla tak dlouĥo čistá, stačilo mi jen málo, abych se trochu sjela a skoro zapomněla na Axela.

Tentokrát jsem najela na háčko mnoĥem rychlejš než dřív...

*Malé bolesti nás přinádějí
z rovnováhy, ale veliké
vracejí nás sobě samotným.
Přesklý zvon nezní,
rozbitý jej však na dvě části —
a znovu vydá jasný zvuk.*

JEAN PAUL

Horká střenka nože

V pokoji bylo ticho a tma. Jen občas se okno rozsvítilo odleskem reflektorů a hluk motoru rozkmital skleněnou výplň příborníku. Potom zvuk slábl, až docela ztichl.

Vlastík ležel na posteli s rukama pod hlavou a oči měl dokoaň. Drval se na strop a počítal. Buclaté rty odpočítaly padesát čtyři, když se znovu rozsvítilo okno. Sklouzl očima ze stropu na vedlejší postel.

Alenka měla pootevřenou pusinku a tiše oddechovala. Aniž přestal počítat, Vlastík se nadzvedl a stálh odkopnutou přikrývkou přes Alenčino obnažené břicho. Děvčátko sebou zamlelo, vykřiklo cosi ze sna a vystrčilo na chlapce zadníku. Spokojené se usmál a počítal dál.

Když odslabikoval sto dvacet tři, vběhl mu do uší ten hrozný zvuk. Zvuk, který Vlastíka pokaždé vylekal až k smrti, kterého se bál a který se v něm rozdrnčel jak utržený plech. Ruce utekly pod deku a za nimi se zavrtala i hlava. Třásl se po celém těle, ačkoli si předtím sliboval, zapřísahal se, že dnes už určitě překoná úzkost a strach. Téměř se dusil.

Teď neslyšel nic. Vlastně ano! Slyšel šílený tep svého srdce, jako by mu v uších vyzváněly obrovské ohlušivé zvony. Děs, který chlapce nutil mít stisknuté oči, pomalu pod přikrývkou mizel. Čůnky potu, které mu stékaly po zádech, ho přinutily vysoukat hlavu ven. Ve stejném okamžiku k němu dolehlo: — Tak co bude s tím jídlem, sakra! To té mám postrčit? —

Hlas doprovodil úder talíře o podlahu, pád židle, a vzápětí několik tupých tlumivých ran.

Vlastík prudce odkopl deku, sklouzl bosýma nohama z lůžka, po paměti vylouvil zpod polštáře malý plechový nožik, a pevně jej sevřel v dlaní.

Rány doprovázelo slabé, sotva slyšitelné sténání.

Zákrmit světla, které vletlo na několik vteřin oknem do pokoje, se odrazil v chlapcových rozšířených očích, planoucích hněvem, bolestí, ale i strachem. Náhle rozhodnut rozevřel nožik a nenávistně upřel oči k proužku světla, které vniklo do pokoje škvínou pod prahem.

Téměř již vstal, když se hrubý hlas znovu rozkřičel. V další vteřině se hlas zlomil v zachroptění a udusil se v kašli. Každý gejzír chrchlavého kašle sebou přinesl hlomoz rozbíjeného nádobí, nové a nové rány a tichoučké sténání.

— Prosím tě, na kolenou tě prosím, přestaň! Vždyť vzbudíš děti! —

Slyšel mámin šeptavý, sténající hlas a cítil, jak mu rozpaluje čelo horečka. Znovu se roztrásl, až mu drkaly zuby o sebe jako kulomet.

Pokoj se opět rozsvítil a vzápětí se ponořil do tmy.

Vlastík se opatrně zvedl z postele a s nožíkem v zatáté pěsti se šátral ke dveřím.

Kašel ve vedlejší místnosti sílí a měnil se v dávení. Hlas opile zachroptěl: — Ještě kvůli tobě, mřeho, chépnu... —

Ozval se tupý pád těla a nelidský výkřik, plný bolesti. S vytrčnými očima rozevřel dveře a vběhl do kuchyně. Uviděl ležící maminku, bolestí stočenou do klubíčka uprostřed místnosti. Zatáté prsty svíraly břicho a v rozevřených očích se objevilo ohromení nad chlapcovou přítomností.

— Maminko!... Moje maminko!... — vykřikl Vlastík, padl na mámino tělo a tiskl se k němu, jako by ho chtěl chránit před dalším útokem nachýleného těla nad nimi.

— Jdi spát, Vlastíčku. Jdi honem spát! — šeptala maminka a pomalu, těžce vstávala.

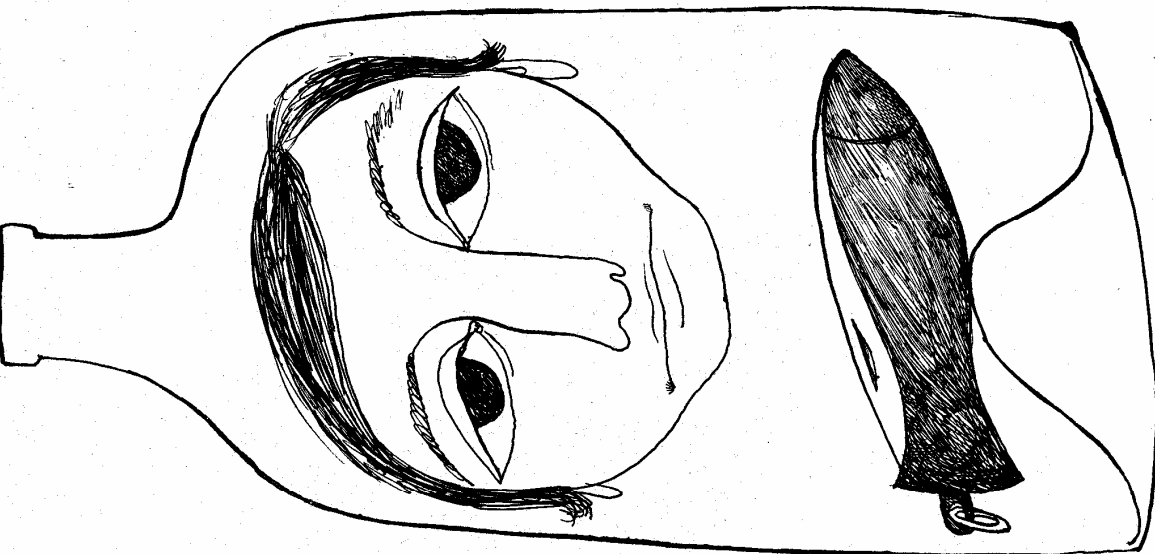
Otec dopadl na židli a vykřikl:

— Pojď sem, ty smrade! —

Vlastík se ustrašeně rozhlédl, a chvěje se po celém těle, přistoupil k otci. Ten ho popadl za rameno, přitáhl k sobě a opile koktal: — Jak to, že nespíš, eo? Už máš dávno chrnět! Když ale nespíš, tak se se mnou napiješ! —

Vytáhl z kapsy načatou láhev kořalky, odzátkoval ji a přitiskl na chlapcovy třesoucí se rty.

Vlastík téměř nedýchal. Drtil v ruce střenku nožiku a tiskl k sobě zuby. Uvolněný svetrák na rameni a rána do zad chlapce odrazila ke dveřím pokoje.

— Tak koukní zmizet, když ti vlastní táta nestojí za to, abys mu připil na zdraví. Ale nemyslete si, já jen tak brzo nechcfnu, holoto! —

Ústa přihnula k hrdlu láhve a do otce dlouhými doušky proudila čirá tekutina. Najednou se jeho hlava zakomňala, víčka zakryla oči a v přístím okamžiku se obrovité tělo nachýlilo a svezlo se ze židle.

Ztichlou kuchyní se neslo chrčivé sřpání a chrápání.

Maminka k otci přiklekla, rozvázala mu tkaničky bot a s námahou tělo odtáhla ke kanapátku. Několikrát se pokusila dostat bezvládné a těžké tělo nahoru, ale bezvýsledně. Prosebně se otočila k Vlastíkovi, který na maminku nechápavě zíral.

— Pojď mi pomoci, Vlastíku! Pojď, nemůžeme tatínka nechat ležet tady... —

Vlastík nenávisťně zavrtěl hlavou. Měl chuť se rozběhnout, utéci ven z bytu a utíkat dlouhou, širokou ulicí. Pryč... Pryč odtud... Viděl mámiiny prosící oči, tiskl zprudka pěstě, trhavě se chvěl, a vzápětí se bezmocně rozplakal.

— Ty přece máš sřu, Vlastíčku. Určité takovou jako tatínek, víš, že ano? —

Pomohl mamince uložit otce, ale mušel se neustále odtahovat, aby necítil ten teplý pach, který proudil z otcových otevřených úst.

Potom ležel ve své posteli a okno se nyní rozsvěcovalo a zhasínalo mnohem častěji. Maminka ho pohládila a řekla: — Tatínek je jenom nemocný, Vlastíku. Vyléčí se. Určité se vyléčí. A zase bude všechno v pořádku, uvíďš! A teď už zavři oči a spi, ano? Říkám ti pravdu, jsi už veliký chlapec, jistě to pochopíš. Mne ti nesmí být líto, všechno je jinak. Rozumíš mi, Vlastíku?... —

Objal a tiskl k sobě umáčenou tvář maminky, přikývl, a zavřel oči. Teprve když maminka tiše odešla, rozevřel je a nechal z nich vytéci drobné slzné hrášky. Kutálely se v hustých potůčcích po tváři na polštář. Sevřel pod peřinou horkou střenku nožku a myslel na to, že přistě, až se ozve ten přěerný zvuk...

Okno pokoje se stále víc rozsvěcovalo, až do rozevřených očí chlapce vzkouzly první jirní paprsky.

Konopí	MARIHUANA HAŠIŠ	MARIHUANA	příznaky: nepřirozená veselost, rozšířené zornice, zarudlé oči, zrychlený puls, výrazně zvýšená chuť k jídlu, pot páchne po spáleném listí či trávě
Těkavé látky	různé chemické látky, nejčastěji ve formě organických rozpouštědel, ředidel, lepidel, čistících prostředků, barev (TOLUEN, ale též BENZIN aj.)	TOLUEN	příznaky: chemický zápach z úst, šatů, zasněnost, rozšířené zornice, zarudlé oči, vyrážka v okolí úst a nosu, stopy chemikálií na rukou či oděvu
Opiáty	BRAUN ("béčko", směs derivátů kodeinu) HEROIN KODEIN ("káčko") MORFIN	HEROIN	příznaky: stav omámení, poruchy koordinace, zpomalené reakce, zúžení zornic výtok z nosu, vodnaté oči, stopy po vpichu bledá kůže, hubenost
Tlumivé látky	NEOPIÁTOVÁ ANALGETIKA (léky proti bolestem) BARBITURÁTY HYPNOTIKA (léky "na spaní") SEDATIVA (léky "na uklidnění")	HYPNOTIKA	příznaky: zpomalené myšlení, setřelá a zpomalená řeč, ospalost, otupělost, náladovost
Stimulační látky	AMFETAMIN EFEDRIN PERVITIN KOKAIN "CRACK"	PERVITIN	příznaky: pocení, sucho v ústech, zvýšený krevní tlak, roztřesenost, neklid, rozšířené zornice, chronická rýma provázená výtokem nebo krvácením z nosu, poškození nosní přepážky, hubnutí.
Halucino-geny	LSD "TRIP" (směs halucinogenů.) EXTÁZE Dále: látky obsažené v některých rostlinách, kaktusech, houbách)	LSD	příznaky: poruchy vnímání různých smyslů, zejména halucinace rozšířené zornice, zrychlený puls, zrudnutí v obličejí, někdy zvýšená tělesná aktivita
DEALER	V oblasti drog se jedná o obchodníka s drogami, který drogy shání a prodává je.	DROGA	Přírodní nebo uměle vyrobená látka, která mění tělesné nebo psychické funkce, vzniká na ni návyk a je pro každého velmi nebezpečná.
RECIDI-VA	U závislostí návrat k brání drog po určitém čase abstinence.	PŘEDÁVKOVÁNÍ	Otrava návykovou látkou.
INTOXIKACE	Otrava, vznikají poruchy vědomí, vnímání nebo chování, jde o velmi závažný stav.	OPIUM	Látka, která se získává z mák

čtenářské hodiny

Kamarád

zdroj: Cais, M. (1978). *Michal a ti druzí*. Praha: Středočeské nakladatelství
a knihkupectví.
občanské sdružení Kritické myšlení

I. komunikační činnost

1. ledolamka – čím bych chtěl právě v tuto chvíli být a proč

- každý má asi 5 minut na promyšlení a zapsání na papír
- může to být rostlina, věc, pokoj, barva, zvíře, historická postava, prostě co tě napadne
- složit lístek a posadit se do kruhu
- posíláme složené lístky se zavřenými očima směrem doprava
- po stopnutí rozevřít, přečíst
- pokračovat v posílání podle zájmu
- lze hádat, koho je daný lístek (podle zájmu, vlastností, situace apod.)

2. Vennův diagram

- rozdělit třídu na skupiny
- vysvětlit podstatu diagramu a jeho znázornění
- témata: učitel a žák
- práce ve skupinách – zapisovat na flipy možnosti řešení
- poté skupiny prezentují svoji práci – vyberou jednotlivce
- učitel zapisuje do jednoho diagramu na tabuli jednotlivé poznámky

II. práce s textem

3. Kamarád – párové čtení

- rozdělení do dvojic (holky a kluci podle velikosti)
- dvojice obdrží v obálce několik označených částí celého textu a jejich úkolem bude text přečíst a pokusit se poskládat části tak, jak šly v povídce za sebou
- existuje ale několik správných variant, záleží pouze na systému, který si dvojice zvolí
- pokud je dvojice hotová, odevzdá svoje řešení – pořadí písmen – učitel

4. odpovědi na otázky

- žáci obdrží lístečky s otázkami a jejich úkolem bude odpovědět písemně do čtenářských listů
1. Pokus se v několika větách vystihnout téma povídky.
 2. Co tě v povídce nejvíce zaujalo a čím?
 3. Jak hodnotíš chování jednotlivých postav? Vyber si dvě a pokus se jejich chování zhodnotit. S čím souhlasíš a co bys udělal jinak?
 4. Co si myslíš, že je příčinou takového chování některých mladých lidí?
 5. Znáš někoho, kdo má podobné problémy jako mladí hrdinové z povídky? Pokusil ses někdy tomuto člověku nějakým způsobem pomoci? Jakým?
 6. Co pro tebe znamená kamarádství? Máš (měl jsi) nějakého kamaráda? Čeho si na něm vážíš? Čím přispíváš k dobrému kamarádství ty?

1. Pokus se v několika větách vystihnout téma povídky.
2. Co tě v povídce nejvíce zaujalo a čím?
3. Jak hodnotíš chování jednotlivých postav? Vyber si dvě a pokus se jejich chování zhodnotit. S čím souhlasíš a co bys udělal jinak?
4. Co si myslíš, že je příčinou takového chování některých mladých lidí?
5. Znáš někoho, kdo má podobné problémy jako mladí hrdinové z povídky? Pokusil ses někdy tomuto člověku nějakým způsobem pomoci? Jakým?
6. Co pro tebe znamená kamarádství? Máš (měl jsi) nějakého kamaráda? Čeho si na něm vážíš? Čím přispíváš k dobrému kamarádství ty?

1. Pokus se v několika větách vystihnout téma povídky.
2. Co tě v povídce nejvíce zaujalo a čím?
3. Jak hodnotíš chování jednotlivých postav? Vyber si dvě a pokus se jejich chování zhodnotit. S čím souhlasíš a co bys udělal jinak?
4. Co si myslíš, že je příčinou takového chování některých mladých lidí?
5. Znáš někoho, kdo má podobné problémy jako mladí hrdinové z povídky? Pokusil ses někdy tomuto člověku nějakým způsobem pomoci? Jakým?
6. Co pro tebe znamená kamarádství? Máš (měl jsi) nějakého kamaráda? Čeho si na něm vážíš? Čím přispíváš k dobrému kamarádství ty?

1. Pokus se v několika větách vystihnout téma povídky.
2. Co tě v povídce nejvíce zaujalo a čím?
3. Jak hodnotíš chování jednotlivých postav? Vyber si dvě a pokus se jejich chování zhodnotit. S čím souhlasíš a co bys udělal jinak?
4. Co si myslíš, že je příčinou takového chování některých mladých lidí?
5. Znáš někoho, kdo má podobné problémy jako mladí hrdinové z povídky? Pokusil ses někdy tomuto člověku nějakým způsobem pomoci? Jakým?
6. Co pro tebe znamená kamarádství? Máš (měl jsi) nějakého kamaráda? Čeho si na něm vážíš? Čím přispíváš k dobrému kamarádství ty?

1. Pokus se v několika větách vystihnout téma povídky.
2. Co tě v povídce nejvíce zaujalo a čím?
3. Jak hodnotíš chování jednotlivých postav? Vyber si dvě a pokus se jejich chování zhodnotit. S čím souhlasíš a co bys udělal jinak?
4. Co si myslíš, že je příčinou takového chování některých mladých lidí?
5. Znáš někoho, kdo má podobné problémy jako mladí hrdinové z povídky? Pokusil ses někdy tomuto člověku nějakým způsobem pomoci? Jakým?
6. Co pro tebe znamená kamarádství? Máš (měl jsi) nějakého kamaráda? Čeho si na něm vážíš? Čím přispíváš k dobrému kamarádství ty?

1. Pokus se v několika větách vystihnout téma povídky.
2. Co tě v povídce nejvíce zaujalo a čím?
3. Jak hodnotíš chování jednotlivých postav? Vyber si dvě a pokus se jejich chování zhodnotit. S čím souhlasíš a co bys udělal jinak?
4. Co si myslíš, že je příčinou takového chování některých mladých lidí?
5. Znáš někoho, kdo má podobné problémy jako mladí hrdinové z povídky? Pokusil ses někdy tomuto člověku nějakým způsobem pomoci? Jakým?
6. Co pro tebe znamená kamarádství? Máš (měl jsi) nějakého kamaráda? Čeho si na něm vážíš? Čím přispíváš k dobrému kamarádství ty?

D

Mám strach. Chvějí se mi ruce a úzkost mi stahuje stěny krku, že nemohu ani polknout. Oči mne nesnesitelně pálí od žárovky, ze které nemohu odlepit oči. Zkusil jsem ji zhasnout, ale bylo to ještě horší. Srdce mi tepe jako zčesilé, a já sedím a bojím se pohnout.

Mýšlenky dotírají a já si uvědomuji, že se jich už nikdy nezbavím. Jsem vrah.

Jsem člověk, který zabil jiného člověka. Ještě před třemi hodinami nebylo nic. Proč to muselo potkat zrovna mne?... Proč?...

Nechtěl jsem přece nic víc, než nebýt pořád sám.

I

Nikdy jsem se neptal, co tomu řeknou doma, když jsem se vracel v jedenáct ve dvanáct, někdy až k ránu. Ani rodiče se většinou neptali, zpočátku snad, ale potom už ne.

Všichni kluci, které jsem v partě poznal, byli sami, přesto, že jsme všichni měli rodiče. Já nevím, čím to bylo, že jsem to tak cítil a že jsem tohle poznal i u ostatních. Mý to nechtěli. Mý to chtěli změnit. Ať jsem dělal cokoli, vždycky to bylo jen proto, aby se něco dělo, aby mne ostatní obdivovali.

F

Všechno už je jedno. Nevím, co dělat. Jsem jen já a hrůza kolem mne. I táta a chata je pořád stejně cizí. Je to divné, že jsem utekl zrovna sem. Do chaty, kterou nenávidím a kterou jsem stokrát chtěl podpálit. Teď je mi dobrá. I když vím, že mne nemůže uchránit před tím, co se stalo, před tím co jsem udělal.

Světlo žárovky vytváří na stropě šílené obrazy. Bojím se na ně podívat. Jako by měly oči.

Proč se to muselo stát zrovna v den, kdy jsem si slíbil, že s partou skončím? Je konec. Tohle Klárka nikdy nepochopí!

K

U Hannyho už byli všichni. Juty s Billem. A vedle Katy seděla Klárka. Na stole otevřený Pinot Noir a láhev vodky. Začalo se jako obyčejně neždřív s vodkou. Hanny říkal Klárce Klary a mně bylo jasné, že po ní jde. Pouštěl jí Elvise a pořád tancoval jen s ní. O to víc do sebe Katy lila vodku. Já nevím, čím to bylo, ale mně to šlo na nervy. Šíleně mne štvalo, že Hanny dělá, jako by tam Katy ani nebyla. A nejvíce proto, že se mi Klárka líbila od okamžiku, kdy jsem k Hannymu přišel. A Katy pořád pila a pozorovala ty dva a měla moc divné oči.

Koukal jsem po Klárce, nepil ani netančil. Několikrát jsem si všiml, že i Klárka se na mne podívala, jenže jsem to nemohl přesně tvrdit, protože jsem vždycky rychle sklopil oči, nemohl jsem jinak. Katy se na mne věšela a vedla hrozně divné řeči.

Jako že už je jí všechno jedno, že se stejně otráví, a pořád se mě ptala, jestli jí půjdu na pohřeb. Já to Katy slíbil, protože Katy je opravdu prima holka.

A potom Hanny zhasnul.

C

Z toho ticha se snad zblázním. Slyším jen svůj dech, a je to skoro jako chroptění. Když natáhnu ruku, připadá mi, že je nepřírozně dlouhá. Najednou zbachtrá a v okamžiku je skoro průsvitná. Chce se mi křičet, ale nedokážu ze sebe dostat ani hlásku. Je mi zima a potím se, jako kdybych měl horečku. Jak tu můžu zůstat dlouho?... Hodinu, dvě, noc, několik dní?... Stejně už ho museli najít. Určitě... A třeba už hledají i mne. Na všechno přijdou. A i kdyby ne, copak bych vydržel mít pořád tenhle strach...?

Hučí mi v hlavě. Mozek se zděráhá uvažovat. A přesto... Vymýšlím si odpovědi na otázky, které si kladu místo nich. A okamžitě je zpochybňuji. Z čela mi krápe něco studeného do úst. Je to slaná. A není to z čela. Jsou to slzy. Jsem v koncích. Pláču a prosím boha, aby to nějak zařídil. A najednou se směji jako šílenec. Neexistuje bůh, který by zařídil, abych nebyl vrah, protože vrah jsem, protože jsem zabil, protože jsem zabil kamaráda.

H

Katy vstala a dokymácela se k vypínači. Rozsvítila. Hannu objímal Klárku a ta se viditelně bránila. Katy se mezi ně vřítla.

— Klárku jsem přivedla pro Tonyho, Hanýku! A jestli ti jsem volná, tak budu ode dneška jeho, jasný? —

Hannu chtěl asi říct, že je mu to jedno, jenže v tom momentě dostal nádhernou facu přes celou tvář. A vzápětí i Katy. Zírali oba na Klárku jako na zjevení. A vtom jsem si úplně a dočista uvědomil, že ji mluví. Stála, trochu nahrbená jako kočka, a oči jí planuly jako dva ohýnky.

— Nejsem tu ani pro tebe, ani pro nějakého Tonyho. Chtěla jsem jen vědět, co jste vlastně zač... Teď to alespoň vím a nemusím litovat, že ztratím kamarádku, protože ty ani kamarádka nemůžeš být, když ohodíš s nima... —

Otočila se a šla ke dveřím z pokoje.

To už se ale Hannu vzpamatoval, skočil po ní, otočil ji a dal jí pěstí do obličeje.

Věděl jsem už předtím, že k něčemu dojde, že tohle dobře neskončí, věděl jsem, že mne Hannu zbije, jako už kolikrát, ale já to musel udělat, i když jsem se strachy skoro zpotil. Vyskočil jsem z křesílka, popadl láhev se zbytkem vodky a praštil Hannyho po hlavě. Šel k zemi jako špalék. Strčil jsem do Klárky a dával jí najevo, aby vypadla, že tady už se strne akorát rváčka, nic víc. Klárka vyběhla do předstíne, já zavřel dveře a koukal na Hannyho, jak se zvedá ze země. Stál jsem se svěřenými rukama a čekal na výprask. Bylo mi jasné, že proti němu nemám nejmenší naději.

E

Sedím v rohu postele, zády opřený o dřevěnou stěnu chaty a uvědomuji si svoji bezmocnost. Nemůžu nikam utéct. I když bych utekl až na samý konec světa, nikdy neuteču tomu, že jsem zabíl. Všude to půjde se mnou jako stín.

Vždycky jsem byl zbabělý. Nikdy jsem nedokázal doopravdy něco udělat. I teď cítím svou zbabělost. Přemýšlím o útěku, který neexistuje. Nikdo mi nepomůže. Žádný bůh. Nikdo. To je pravda, které se bojím.

Bolí mne hlava. Mám pocit, že se mi snad rozleť, že ji ani stisk mých dlaní nedokáže udržet pohromadě.

Jsem vrah. Zabíl jsem kamaráda a nemusí mi to nikdo dokazovat. To je můj trest. Nechtěl jsem být sám. Výsměch je v tom, že i kdyžby se mi podařilo kamkoliv utéct, ta tíha, ta šílená tíha půjde všude se mnou. A já bych ji neunesl. Nedokážu být sám, mlčet a žít jako by se nestalo to, co se stalo.

Klárko, kde jsi teď?... Je pozdě.

A

Dveře za mnou se otevřely, nečí ruka popadla moji a najednou jsme letěli po schodišti a ulicí a tmou. Vřítí jsme do prvního průjezdu a tiskli se k sobě. Kluci přeběhli a dlouho bylo ticho, které přerušoval akorát náš zrychlžený dech.

— Saad abys mne už pustil, ne? — řekla tiše.

Teprve nyní jsem si uvědomil, že vlastně tisknu jenom já ji. Bylo to ze strachu, ale to Klárka nevěděla. Vyběhla z průjezdu a já stále nevěděl, co mám udělat. Potom jsem se rozběhl za ní.

Asi jsem říkal sponustu hlouposti, ale já v té chvíli to tak cítil. Všechno, úplně všechno, co jsem povídal, jsem myslel smrtelně vážně, že s partou skončím, že jsem nepoznal tak prima holku jako je ona a že bych s ní chtěl jít do kina, nebo jen tak ven, kdyby ona chtěla. Pořád jsem mluvil a pořád jsme šli a Klárka mlčela a já si připadal, jako bych se zrovna narodil. Před jejich domem mi podala ruku a řekla:

— Jestli chceš, tak mi přijď zítra naproti do školy. Chodím na Metelkárnu, Tondo... —

Já ze sebe nemohl dostat ani slovo, jen jsem šťastně kýval hlavou, že jo, že určitě a vůbec jsem si připadal, jako by mi přskočilo.

Domů já nešel jako normální kluk. Já jsem skákal a běžel s roztaženými rukama a křičel, no prostě byl jsem definitivní cvok.

J

Nevím, jestli jsem usnul, ale asi jsem usnul, protože když jsem otevřel oči, tak jsem se leknutím málem počůral. Proti mně na židlích seděl táta s jedním příchůdkem a koukali na mne jako na zjevení.

— Tak půjdeme, ne? — řekl chlápek v uniformě.

A tak jsme vyšli z chaty. Pořád jsem čekal, kdy mi nasadí pouta, ale neměl se k tomu.

Sedli jsme do tátovy simky a vyrazili.

B

Celé moje neštěstí bylo v tom, že jsem byl jako opilý. Tím se stalo, že jsem kluky zakapíroval až ve chvíli, kdy už bylo pozdě. Dostal jsem jakseptatí. Ale já bych se stejně nebránil. Potom si sedli vedle mne na chodník, kouřili, a když jsem se probral trochu víc, tak mi Hanný taky jednu zapálil. Mlčeli jsme a kouřili. Potom jsem cigaretu típnul o chodník a řekl, že jdu. Hanný mne čapnul za rukáv a srozumitelně vysvětlil, že jim stačila pěší procházka sem a že je na usmířenou hezky odvezu. Nejdříve jsem nepochoopil, ale když mi prstem ukázal na zaparkovaný emběčko, bylo mi jasné, co musím udělat.

Otevřít auto nebyl pro Hannýho žádný problém. Nasedli jak dva lordi. Bibi dozadu a Hanný vedle mne.

Nejdříve jsem odvezl Bibiho a potom jsem to namířil k Hannýmu. Kouřil, měl stažené okénko a tvářil se, jako bych byl jeho osobní šofér. Na křižovatce jen utrousil: — Na vejpadovku. A šlápní na to! —

Fíčeli jsme pěkně a i mně se to docela zamlouvalo. Hanný se smál a strčil mi do pusy cigaretu. V momentě, kdy mi zapaloval, přišla ta zatáčka. Vyletěli jsme takovým dlouhým obloukem a potom už jsem nevěděl nic. Obkloupila mne tma, plná fialových záblesků.

Když jsem se probral, tak jsem mysl, že zešlím. Emběčko mělo zpředu sražený čumák a skrz přední sklo, které bylo téměř vysypané, koukala Hannýho hlava. Nejdříve jsem se nemohl pohnout z místa, jako bych byl přikovaný, ale potom jsem si uvědomil tu hrůzu. Zabil jsem. Jsem vrah. Zabil jsem kamaráda!... Věřilo mi v hlavě a do nohou jako by se dostala ohromná síla. Najednou jsem běžel polem. Potom už jsem nemohl a tak jsem se zastavil a zvracel. Potácel jsem se jako mátoha. Jak jsem se dostal na chatu, to opravdu nevím.

G

Byl jsem rád, že to skončilo takhle. Najednou jsem cítil ohromnou úlevu, když jsem seděl před vyšetřovatelem v kanceláři a odpovídal na otázky. Cítil jsem, jak mne prostupuje pocit, že ta hrůza už je za mnou, že mne sice zavřou, že to bude těžké, ale ne tak jako tíha, které mi seděla za krkem tam v chatě, když jsem prosil boha, aby to nějak zařídil, abych tomu všemu utekl. Vzal jsem všechno na sebe. I když bych řekl pravdu, stejně by nevěřili. A ať byl Hanný jakýkoliv, byl to můj kamarád. Byl... Proto jsem řekl, že jsem se opil, že jsem Hannýho i Bibu přemluvil, aby se mnou jeli, že emběčko jsem otevřel já, že já to byl, kdo zabil svého kamaráda.

Příslušník mi řekl, že je rád, že jsem tak rozumný a že nedělám potíže, že by to bylo stejně zbytečné a takhle že je to pro mne polehčující okolnost, protože úplně stejně prý vypověděl i Honza.

Usmál se a řekl: — Včerejšek si můžete oba zapsat do křestního listu jako druhý datum narození! —

Potom jsme seděli s Hanným vedle sebe na chodbě. Oba jsme mlčeli a oba jsme věděli, proč mlčíme. Táta se za dvěma zpovídal. Máma hystericky brečela u okna v té dlouhé chodbě a mně bylo na zvracení.

Když jsme se potom před tou budovou rozcházel a Hanný se mi ani nemohl podívat do očí, byl jsem najednou rád, že to nedokázal, protože já bych ho snad doopravdy musel zabít.

čtenářské hodiny

JAN OTČENÁŠEK

Romeo, Julie a tma

zdroje: <http://referaty.ireferaty.cz/320/2361/21-Obraz-boje-proti-fasismu-a-druha-svetova-valka-v-ceske-a-svetove-literature>
www.maturita.cz/referaty/referat.asp?id=4254

občanské sdružení Kritické myšlení

Silberman, M. (1997). *101 metod pro aktivní výcvik a vyučování*.

Praha: Portál.

Školní slovník českých spisovatelů. (2004). Humpolec: Pavel Dolejší, nakladatelství a vydavatelství.

Jan Otčenášek

I. KŘÍŽOVKA

- ♦ učitel překreslí křížovku na tabuli, položí lístečky s pojmy na lavici
- ♦ na lístečcích jsou napsány pojmy z křížovky
- ♦ žák si vylosuje lísteček a jeho úkolem je vymyslet legendu k pojmu, který si vylosoval a ostatní říkají pojmy a doplňují křížovku

			1.	P	O	E	Z	I	E		
2.	C	E	S	T	O	P	I	S			
			3.	Č	A	P	E	K			
			4.	V	I	E	W	E	G	H	
			5.	H	A	N	Z	E	L	K	A
			6.	R	O	M	Á	N			
			7.	H	A	Š	E	K			
			8.	L	Í	Č	E	N	Í		
9.	P	O	H	Á	D	K	A				

II. ORGANIZACE

- ♦ rozdělení žáků do dvojic
- ♦ každá dvojice si najde pohodlné místo v celém prostoru učebny
- ♦ jsou dva druhy pracovních listů, každý z dvojice má jiný pracovní list

III. ŘÍZENÉ PSANÍ POZNÁMEK – životopis

Co víme o Janu Otčenáškoví? (společně)

- ♦ text v pracovním listě není úplný, některá místa jsou prázdná
- ♦ učitel vybídne žáky, aby si pečlivě doplnili vynechaná místa během učitelova výkladu
- ♦ tato činnost podnítl žáky k aktivnímu a pozornějšímu poslechu
- ♦ společné objasnění některých pojmů z životopisu (pojmy, které je třeba si vyjasnit jsou v textu určeného pro učitele znázorněny tučně a kurzívou)

IV. EXPERTNÍ DVOJICE

- ♦ každý z dvojice má odlišný pracovní list (jeden má začátek děje a druhý pouze konec děje)
- ♦ úkolem každého je, aby si nastudoval svoji část děje z pracovního listu, naučil se ji říkat svými slovy
- ♦ dvojice si potom navzájem sdělí, co se dozvěděli a vynechanou část děje si dopíší do listů
- ♦ bylo by dobré, kdyby to podle něj nejdůležitější si podtrhával barevnou tužkou

V. CHARAKTERISTIKA POSTAV

- ♦ po seznámení s dějem knihy bude úkolem rozšířit charakteristiku hlavních postav (Pavla, Ester a Pavlových rodičů)

VI. OTÁZKY K SAMOSTATNÉ PRÁCI

- ♦ úkolem bude samostatně odpovědět na otázky v pracovním listě
 - 1) *Co vedlo Pavla k rozhodnutí pomoci Ester? Proč skrýval tajemství před rodiči?*
 - 2) *Zamysli se nad významem názvu. Co může symbolizovat pojem tma?*
 - 3) *Zamysli se nad pravdivostí myšlenky, že vztah dvou lidí se prověřuje a zraje problémy.*
 - 4) *Odpor k čemu vyjadřuje autor?*

VII. KOMUNITNÍ KRUH

- ♦ zhodnocení čtenářských hodin

VIII. BINGO (lze pojmout jako prověrku)

- ♦ každý žák dostane papír s otázkami
- ♦ musí od ostatních získat odpovědi
- ♦ každého žáka se smí zeptat pouze jednou
- ♦ vyhrává ten, kdo bude mít odpovědi na všechny otázky
- ♦ musí následovat společné zodpovězení otázek

Jan Otčenášek

(19. 11. 1924 - 24. 02. 1979)

Český spisovatel, filmový a televizní scénárista, prozaik. Tvůrce divadelních her, televizních inscenací a seriálů. Otčenášek je **realistický** epik, autor próz s tematikou osudů mladých lidí na pozadí válečných událostí a poválečných společenských proměn i povídek pro děti. Předznamenal nové pojetí hrdiny. Vystudoval obchodní akademii (1939-1943). Po nuceném pobytu v Německu, z něhož brzy unikl, nastoupil v továrně na letecké motory. V letech 1945-1947 studoval estetiku na Univerzitě Karlově. Od roku 1952 pracoval ve Svazu spisovatelů, po roce 1973 jako scénárista a dramaturg ve Filmovém studiu Barrandov. Po problémech s plicní mykózou zemřel v rodné Praze. Svou literární dráhu zahájil Otčenášek prózou s tzv. **budovatelskou tematikou** (*Plným krokem* – 1952). Úspěšným pokusem o politický román z **únorového převratu** v roce 1948 byl *Občan Brych* (1955) s tématem osobního rozhodování váhajícího intelektuála, zda přijmout, nebo odmítnout poúnorovou politickou situaci. K tématu prožitku poúnorových změn se autor znovu vrátil v nedokončené románové skladbě *Pokušení Katarina* (1984). K druhé vlně české válečné prózy přispěl Otčenášek novelou *Romeo, Julie a tma* (1958), tragickým příběhem studenta Pavla a židovské dívky Ester v období heydrichiády. Při **koncipování** rozsáhlého románu *Kulhavý Orfeus* (1964), v němž ukazuje snahu mládeže aktivně se podílet na odbojové činnosti, jejich odhodlání nestát stranou v těžkých dobách okupace, vycházel Otčenášek z vlastních zážitků při **totálním nasazení**. Román *Když v ráji pršelo* (1972) je vystavěn na citovém vztahu mladé intelektuálské dvojice, jehož pevnost je prověřována v **primitivních životních podmínkách** na šumavské samotě. Milostné téma má i jediná Otčenášková divadelní hra *Víkend uprostřed týdne* (1975).

Jan Otčenášek: Romeo, Julie a tma

literární druh: próza

literární žánr: střední epika – povídka

Hlavní postavy:

- *Pavel:* student posledního ročníku gymnázia; nenápadný, ale statečný, silný, citlivý, obětavý, čestný; dokázal pomoci Ester v nouzi a starat se o ni; měl hodné rodiče - otce, který ho podporoval v tom, aby pomohl bezbranné dívce; jeho matka byla těžce nemocná
- *Ester:* židovská dívka; dcera lékaře, odvečeného do Terezína; romantická, citlivá, ohleduplná a skromná; žila ve strachu, cítila se osamocená; z lásky k Pavlovi byla ochotna obětovat i vlastní život
- *Pavlovi rodiče:* schopni přemoci strach a neklid; obětaví a stateční; starostliví
- *tovaryš Čepěk:* pomocník v krejčovské dílně; pomáhá Pavlovi
- *soused Rejsek:* udavač; kolaborant

1. POEZIE	2. CESTOPIS	3. ČAPEK	4. VIEWEGH
5. HANZELKA	6. ROMÁN	7. HAŠEK	8. LÍČENÍ
9. POHÁDKA			

BINGO

Víš název knihy, se kterou jsme se dnes seznámili?	Ve kterém století žil Jan Otčenášek?	Jak se jmenuje Otčenáškovy divadelní hra?	Znáš alespoň 2 Otčenáškovy prozaická díla?
V jaké době a v jakém městě se odehrává děj knihy?	Víš další 2 Otčenáškovy povolání?	Jaká jsou jména dvou hlavních postav knihy?	Jak se jmenoval muž, který byl spolčený s Němci?
Tématika čeho převládá v Otčenáškově próze?	Kde byla ukryta židovská dívka?	Jaký je název Otčenáškovy politického románu?	Co za literární žánr je kniha Romeo, Julie a tma?
Je pravda, že je Otčenášek realistický epik?	Kde se setkali hlavní hrdinové knihy?	Jaký je osud mladé židovské dívky?	Jaký je literární druh knihy?

Jan Otčenášek

(19. 11. 1924 - 24. 2. 1979)

spisovatel,
Tvůrce

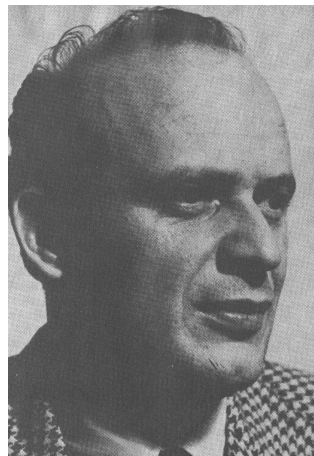
divadelních her, _____.

Otčenášek je _____ epik, autor próz s
tématikou osudů mladých lidí na pozadí válečných
událostí a poválečných společenských
proměn _____.

Předznamenal
nové pojetí hrdiny. Vystudoval obchodní akademii. Po
nuceném pobytu v Německu, z něhož brzy unikl,
nastoupil v továrně na letecké motory. V letech 1945-
1947 studoval estetiku na Univerzitě Karlově. Od roku
1952 pracoval ve Svazu spisovatelů, po roce 1973 jako
_____ ve Filmovém studiu

Barrandov. Po problémech s plicní
mykózou _____.

Svou literární dráhu zahájil Otčenášek pró-
zou s tzv. budovatelskou tematikou _____ – 1952. Úspěšným pokusem
o politický román z únorového převratu v roce 1948 byl _____ (1955)
s tématem osobního rozhodování váhajícího intelektuála, zda přijmout, nebo odmít-
nout poúnorovou politickou situaci. K tématu prožitku poúnorových změn se autor
znovu vrátil v nedokončené románové skladbě _____ (1984). K druhé
vlně české válečné prózy přispěl Otčenášek novelou _____ (1958),
tragickým příběhem studenta _____ a židovské dívky _____ v období heyd-
richiády. Při koncipování rozsáhlého románu _____ (1964), v němž uka-
zuje snahu mládeže aktivně se podílet na odbojové činnosti, jejich odhodlání nestát
stranou v těžkých dobách okupace, vycházel Otčenášek z vlastních zážitků při totál-
ním nasazení. _____ (1972) je vystavěn na citovém vztahu
mladé intelektuálské dvojice, jehož pevnost je prověřována v primitivních životních
podmínkách na šumavské samotě. Milostné téma má i jediná Otčenášková divadelní
hra _____ (1975).

Jan Otčenášek: *Romeo, Julie a tma*

literární druh: próza

literární žánr: střední epika – povídka

Hlavní postavy:

- ♦ *Pavel:* student posledního ročníku gymnázia; nenápadný, ale statečný, _____

- ♦ *Ester:* židovská dívka; dcera lékaře, odvečeného do Terezína; romantická,

- ♦ *Pavlovi rodiče:* schopni přemoci strach a neklid, _____

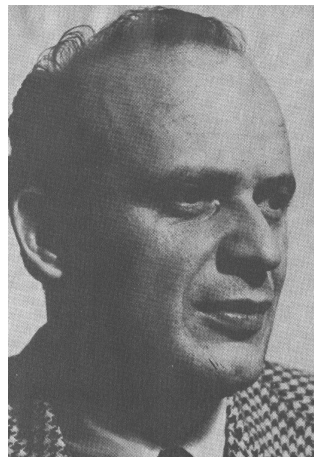
Jan Otčenášek

(19. 11. 1924 - 24. 2. 1979)

_____ spisovatel,
_____. Tvůrce

divadelních her, _____.
Otčenášek je _____ epik, autor próz s
tématikou osudů mladých lidí na pozadí válečných
událostí a poválečných společenských
proměn _____.

Předznamenal nové pojetí hrdiny. Vystudoval obchodní akademii. Po nuceném pobytu v Německu, z něhož brzy unikl, nastoupil v továrně na letecké motory. V letech 1945-1947 studoval estetiku na Univerzitě Karlově. Od roku 1952 pracoval ve Svazu spisovatelů, po roce 1973 jako _____ ve Filmovém studiu Barrandov. Po problémech s plicní

mykózou _____. Svou literární dráhu zahájil Otčenášek prózou s tzv. budovatelskou tematikou _____ – 1952. Úspěšným pokusem o politický román z únorového převratu v roce 1948 byl _____ (1955) s tématem osobního rozhodování váhajícího intelektuála, zda přijmout, nebo odmítnout poúnorovou politickou situaci. K tématu prožitku poúnorových změn se autor znovu vrátil v nedokončené románové skladbě _____ (1984). K druhé vlně české válečné prózy přispěl Otčenášek novelou _____ (1958), tragickým příběhem studenta _____ a židovské dívky _____ v období heydrichiády. Při koncipování rozsáhlého románu _____ (1964), v němž ukazuje snahu mládeže aktivně se podílet na odbojové činnosti, jejich odhodlání nestát stranou v těžkých dobách okupace, vycházel Otčenášek z vlastních zážitků při totálním nasazení. _____ (1972) je vystavěn na citovém vztahu mladé intelektuálské dvojice, jehož pevnost je prověřována v primitivních životních podmínkách na šumavské samotě. Milostné téma má i jediná Otčenášková divadelní hra _____ (1975).

Jan Otčenášek: *Romeo, Julie a tma*

literární druh: próza

literární žánr: střední epika – povídka

Hlavní postavy:

- ♦ *Pavel:* student posledního ročníku gymnázia; nenápadný, ale statečný, _____

- ♦ *Ester:* židovská dívka; dcera lékaře, odvečeného do Terezína; romantická,

- ◆ *Pavlovi rodiče*: schopni přemoci strach a neklid, _____

Děj:

Pavel noc co noc přichází za Ester a snaží se o ni starat nejlépe, jak umí. Pravidelně jí nosí jídlo, které potají bere z kuchyně. V tak nelehké době je však poměrně obtížné uživit celou rodinu, natožpak ještě shánět další jídlo pro další. Pavel prodává své knihy a ostatní věci. Oba se spřátelí a zanedlouho mezi nimi vznikne hluboký citový vztah. Pavel a Ester stavěli na první místo mravní čistotu a lásku proti nesmyslné válce. Čas si krátí hraním karet, pozorováním hvězd, plánováním budoucího života.

Jejich alespoň zdánlivý klid však netrvá dlouho. V novinách a na plakátech se objevují jména zastřelených lidí, kteří skrývali Židy. Pavel začne být bezradný, protože ví, že se vše může prozradit. Ester jedné noci spatří soused. V domě, kde se skrývala, začal něco tušit i Rejsek, který byl spolený s Němci. Když byl opilý, dobýval se do její místnosti. Poté, co spatřil Ester, začal vykřikovat po celém domě, že v domě spatřil židovku. I Pavlův otec něco tuší a snaží se oběma pomoci. O všem ho informoval tovaryš Čepěk poté, co Ester našel. A tak se zdá, že odhalení přijde brzy - přišlo v podobě vojenské prohlídky. Pavel o Esterině záchraně nic neví. Snaží se dostat do obklíčeného domu, což se mu po zoufalé námaze podaří. Ester však v pokojíku není. Pro Pavla to znamená konec všech nadějí. Nešťastná Ester se snaží Pavla najít. Při německé prohlídce domu zachraňuje Ester na poslední chvíli Pavlův otec. Ester zpanikařila, začala se bát, že gestapo zabije celou Pavlovo rodinu a s ní i celý dům a rozhodla se utéct. Vytrhne se Pavlovu otci a uteče na ulici. Ester vybíhá z domu...celé město bylo obsazeno. Hned co se ukázala před domem, její život byl sečten. Stihla zaběhnout za roh domu, proběhla průchodem, ale to už ji zpozorovali vojáci. V ulicích byl slyšet rachot z děl a pušek. Tam ji zastihnou dvě kulky německých vojáků a židovská dívka umírá. V té chvíli viděla park, viděla rodný domek, zahrádku, tátu s mámou - padla do trávy. Když ji jeden z vojáků gestapa otočil, udiveně řekl: „Schau mal, Ernst! Da ist ja eine junge Jüdin...“

Otázky k samostatné práci:

- 1) Co vedlo Pavla k rozhodnutí pomoci Ester? Proč skrýval tajemství před rodiči?
- 2) Zamysli se nad významem názvu. Co může symbolizovat pojem tma?
- 3) Zamysli se nad pravdivostí myšlenky, že vztah dvou lidí se prověřuje a zraje problémy.
- 4) Odpor k čemu vyjadřuje autor?

Závěr

K řešení problémů potřebují žáci mít chuť. Jedním ze zcela zanedbávaných úkolů školy je vychovat žáky tak, aby brali svět jako výzvu. Mnozí žáci se po dobu studia pokaždé obávají, že budou mít úlohu špatně. Oni vlastně přijali zhoubnou představu, že existují správná řešení. Že někde ve skladu skutečnosti je, jak má svět být. K řešení problémů a úloh patří umět rozpoznat podmínky a okolnosti, v nichž se úloha odehrává. Zjistit, kdo s kým jedná a proč, jaké k tomu mají prostředky nebo nástroje, za čím jdou a jaké to bude mít následky. Škola musí být akcí – třída musí za něčím jít, hledat, získávat, zpracovat a tak znalost ovládnout.

Dorozumívát se s ostatními neznamená jen mít jedničku z češtiny. Znamená to umět spolupracovat, chtít sdělovat své poznatky, názory i city, ale také chovat se tak, aby to druhým nebylo nepříjemné nebo nepřijatelné, škodlivé. (Srov. Hausenblas, 1997)

Poznatky z výzkumů ukazují, že úspěšné školy nemusí nutně užívat nových přístupů. Vědí však o strategiích, které jsou vyzkoušené a ověřené a osvědčují se, a také jich využívají. Z pracovního konsensu o smyslu vzdělávání vyplývá jasný záměr a z toho pak může vyplynout vše ostatní. Výzkum ukazuje, že neexistuje jediná či jednoduchá odpověď, jediné řešení či kouzelná formule. Úspěch je koncentrátem všech těch drobných pozitivních skutečností, na nichž záleží, sloučených svérázem učitele a školy do různých podob místa, kde pak mohou být úspěšné i děti.

Příznivé prostředí pro učení doma nebo ve škole se vyznačuje cílevědomostí a takovým uspořádáním, které žákům pomáhá, vede je a pobízí k tomu, aby o svých myšlenkách uvažovali, zkoumali je otázkami, diskutovali o nich a mapovali si je; aby mysleli divergentně, spolupracovali s druhými, reagovali na přímé vedení a sami hodnotili své pokroky. Je to místo, které žije přítomností, ale vyhlíží do budoucna. (Srov. Fisher, 1997)

Za vlastní přínos považují především vytvoření katalogu, který není běžně k dispozici a jehož výsadou je vyzkoušení téměř všech projektů v praxi.

Využitelnost připraveného katalogu projektů a aktivit spatřuji v těchto zásadních faktech:

- manuál usnadní práci studentům a začínajícím učitelům, ale i všem, kteří hledají cestu, jak inovovat výuku, zájemcům o témata a problémy komunikační kompetence,
- katalog poskytuje flexibilitu a změnitelnost materiálů podle individuálního přístupu uživatelů,
- studentům učitelství něco napoví, ukáže
- projekty jsou koncipovány tak, aby byly využitelné jako manuál pro vlastní práci,
- čtenářské listy jsou inovativní, zaměřeny na informační a komunikační technologie, na rozvoj komunikačních a klíčových kompetencí,
- používá projektovou, kooperativní pedagogiku, umožňuje překonat některé nedostatky konzervativního pojetí výuky Čj v sekundární škole,
- jako zásadní vidím fakt praktičnosti, katalog byl utvořen pro praxi a v praxi by také ověřen.

Dovolte na závěr uvést několik zásad, které nám pomáhají vytvářet otevřené, komunikativní a tvůrčí prostředí ve vyučování. Bez něho bychom totiž jen velmi obtížně mohly realizovat takové aktivity, o kterých píšeme.

- Sdělujeme žákům cíle jejich snažení a jejich práce; žák ocení, když ví, odkud kam směřuje a k čemu by měl dospět.
- Umožňujeme žákům, aby svou práci plánovali a organizovali, aby se zapojili do hodnocení vykonané práce.
- Podporujeme u žáků iniciativu, umožňujeme jim vlastní výběr činností na základě nabízených alternativ.
- Zadáváme žákům časově limitované úkoly. Je dobré vědět, kolik máme času na práci, všichni nepracujeme stejně rychle. Je to možnost, jak se žáci učí plánovat a organizovat si svou práci.

- Učíme děti pracovat s různými informačními zdroji, oceňujeme využívání různých médií k vyhledávání nových informací.
- Umožňujeme žákům získávat nové poznatky vlastní činností, využíváme přitom jejich předchozích znalostí a zkušeností.
- Dáváme jim při vyučování prostor o novém učivu společně hovořit, hledat souvislosti, vztahy, shody a rozdíly v našich představách.
- Učíme žáky tolerovat jinakost a odlišnost, ukazujeme jim, že k cíli nemusí dojít jen jednou cestou.
- Tolerujeme neúspěchy, chyba je v procesu učení obvyklým jevem. Z chyb se může poučit nejen žák, ale i učitel. Učíme žáka hledat své chyby a promýšlet cesty ke zlepšení.
- Záměrně navozujeme ve vyučování problémové situace či tvořivé úlohy.
- Podporujeme originální myšlenky, nebráníme se tvůrčímu přístupu.
- Klademe žákům otevřené otázky, které podporují přemýšlení (tvůrčí, divergentní myšlení), vedeme je k tomu, aby sami dokázali takové otázky formulovat.
- Jsme jim k dispozici, když požádají o radu, o pomoc. Nasloucháme jim a hovoříme s nimi o jejich problémech.
- Využíváme samostatné a dobrovolné práce žáků.
- Dáváme jim prostor pro prezentaci výsledků své práce (nebo práce skupinové).
- Udržujeme se žáky povzbudivý kontakt.
- Za tvůrčí výkon žákovi vyslovíme uznání, kladné hodnocení je známkou učitelova ocenění a motivuje žáka k dalším aktivitám podobného druhu.
- Vedeme žáky k sebehodnocení a poznání vlastních schopností, k objevování svých silných a slabých stránek. (Šikulová, Rytířová, 2006)

Literatura

1. Knihy, časopisy

Beránková, E. (2002). *Tvořivá hra jako cesta k pochopení literárního díla*. Plzeň: FRAUS.

Bína, D. a kolektiv. (2005). *Výchova k mediální gramotnosti*. Č. B.: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

Černá, N. (2004). *Respektování odlišností*. In: Kritické listy 14

Český jazyk 6, II. díl. (1998). – Jazykové projevy, sloh. Praha: Alter.

Český jazyk 7, II. díl. – Sloh, sdělování a výměna informací. (1999). Praha: Alter.

Český jazyk 8, II. díl – Sloh, sdělování a výměna informací. (2000). Praha: Alter.

Český jazyk 9, II. díl – Sloh, sdělování a výměna informací. (2001). Praha: Alter.

Čítanka pro 6. ročník ZŠ a pro primu osmiletého gymnázia. (1997). Havl. Brod: Fragment.

Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia. (2003). Plzeň: FRAUS.

Čítanka 6 pro základní školy a víceletá gymnázia. (2003). Plzeň: FRAUS.

Čítanka 6 pro základní školy a víceletá gymnázia, příručka učitele. (2003). Plzeň: FRAUS.

Čítanka pro 7. ročník základní školy a sekundu víceterého gymnázia. (1998). Havl. Brod: Fragment.

Čítanka pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia. (2004). Plzeň: FRAUS.

Čítanka 7 pro základní školy a víceletá gymnázia, příručka učitele. (2004). Plzeň: FRAUS.

Čítanka pro 8. ročník základní školy a tercii víceletého gymnázia. (1998). Havl. Brod: Fragment.

Čítanka 8 pro základní a víceletá gymnázia. (2005). Plzeň: FRAUS.

Čítanka 8 pro základní a víceletá gymnázia, příručka učitele. (2005). Plzeň: FRAUS.

- Fisher, R. (1997). *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál.
- Fišer, Z. (2001). *Tvůrčí psaní*. Brno: Paido.
- Francová, Z. (2005). *Kamarádství*. In: Kritické listy 19
- Gillernová, I., Štětovská I. *Pravidla a podmínky provádění sociálně-psychologického výcviku*. In: Komárková, R., Slaměník, I., Výrost, J. a kol. *Aplikovaná sociální psychologie III*. (2001). Praha: Grada.
- Hausenblas, O. (1997). *Vrátíme smysl hodinám češtiny?*. Praha: Pedagogická fakulta UK.
- Hausenblas, O. (2005). *Čínská bajka*. In: Kritické listy 18
- Hermochová, S. (1994). *Hry pro život I. Sociálně psychologické hry pro děti a mládež*. Praha: Portál.
- HOLOCAUST – svědomí lidstva* (2002). Jihlava: Pedagogické centrum.
- Horká, H. (2000). *Výchova pro 21. století*. Brno: Paido.
- Interkulturní výchova ve školním vzdělávacím programu*. (2005). Občanské sdružení Kritické myšlení (v rámci projektu Varianty)
- Jak využít RVP ke zlepšení výuky českého jazyka* (manuál k výcvikovému kurzu)
- Ječná, K. *Literární hry* (nepublikovaný manuál k výcvikovému kursu)
- KAFOMET – *Katalog forem a metod práce*. ČJ – 069.4
- KAFOMET – *Katalog forem a metod práce*. ČJ – 115.5
- Klumparová, Š. *Jak rozumějí pojmu čtenářská kompetence v Německu?* In: Kritické listy 24
- Kret, E. (1995). *Učíme (se) jinak*. Praha: Portál.
- Krüger, K. (2005). *Pohádka o duhových koníčcích*. In: Kritické listy 17
- Kříž, P. (2005). *Kdo jsem, jaký jsem*. Kladno: AISIS.
- Kyriacou, Ch. (2004). *Klíčové dovednosti učitele*. Praha: Portál.
- Ležáková, D., Bína, D. (2006). *Komunikační kompetence v literární výchově*. Č. B.: JU v Českých Budějovicích, PF.
- Malá čítanka 6* (1997). Praha: TRIZONIA.
- Malá čítanka 7* (1998). Praha: TRIZONIA.
- Medzihorský, Š. (1991). *Asertivita*. Praha: Elfa.
- Mezinárodní výzkum PJSA v r. 2000.

- Mišurcová, V. a kol. (1980). *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN.
- Nöllke, C. (2004). *Umění prezentace*. Praha: Grada Publishing.
- Občanská a Rodinná výchovy pro ZŠ a víceletá gymnázia*. (2004). Plzeň: FRAUS.
- Občanské sdružení Kritické myšlení
- Patersonová, K. (1996). *Připravit, pozor, učíme se!*. Praha: Portál.
- Pike, G., Selby, D. (2000). *Cvičení a hry pro globální výchovu I*. Praha: Portál.
- Pike, G., Selby, D. (2000). *Cvičení a hry pro globální výchovu II*. Praha: Portál.
- Pike, G., Selby, D. (1994). *Globální výchova*. Praha: Grada Publishing.
- Portmannová, R. (2004). *Hry pro tvořivé myšlení*. Praha: Portál.
- Silberman, M. (1997). *101 metod pro aktivní výcvik a vyučování*. Praha: Portál.
- Skalková, J. (1999). *Obecná didaktika*. Praha: ISV.
- Šikulová, R., Rytířová, V. (2006). *Pohádkové příběhy k zábavě i k učení*. Havl. Brod: Grada Publishing.
- Šišková, T. (2001). *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál.
- Školní slovník českých spisovatelů*. (2004). Humpolec: Pavel Dolejší, nakladatelství a vydavatelství.
- Toman, J. *Vybrané kapitoly z didaktiky čtení a literární výchovy II*. (1990). České Budějovice: Pedagogická fakulta JU.
- Učitelství nápadník 02* (vydává Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o.)
- Učitelství noviny 34/2004*, s. 10-11
- Vybíral, M. (2001). *Lední medvídku, vrať se brzy*. In: Kritické listy 3
- Základní mluvnice českého jazyka*. (2004). Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, a.s.

2. Internetové zdroje

- <http://anethka.blog.cz/0512/my-deti-ze-stanice-zoo>
- <http://bri.kropes.cz/afrika/parky/kilim.html>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/My_d%C4%9Bti_ze_stanice_zoo
- http://data.muzikus.cz/save/db_images/4855
- <http://eknihy.host.sk>

<http://home.tiscali.cz/iva.w/asertivita.htm>
<http://images.google.cz/images?hl=cs&q=Mikol%C3%A1%C5%A1%20Ale%C5%A1&lr=&ie=UTF-8&oe=UTF-8&sa=N&tab=wi>
<http://inzeraty.cz>
<http://ld.johannesville.net/>
http://literatura.xf.cz/dila_autori/1-hermann-deti.htm
<http://referaty.ireferaty.cz/320/2361/21-Obraz-boje-proti-fasismu-a-druha-svetova-valka-v-ceske-a-svetove-literature>
<http://www.rvp.cz>
http://stopa.iris-ops.cz/obr/t06_slu.gif
http://www.cesky-jazyk.cz/cjl/dila_read.php?dilo=56&spisovatel=19
<http://www.divadlo-radost.cz/old/rychle%20sipy.jpg>
<http://www.geocities.com/Hollywood/Hills/2765/hrabal.html>
<http://www.gulage.com/smrncovni/?p=41>
<http://www.hradec.org/gustav/slova2.html>
<http://www.mujnet.cz/MET/vypis.aspx?prmKod=KNI.122.123.134.420.468&a=0>
http://www.poutnik.cz/afrika/tanzanie/mistopis/sr_kilimanjaro_np/
<http://www.rvp.cz/clanek/233>
<http://www.rvp.cz/clanek/274>
<http://www.shangrala.org/Pictures/Pegas.jpg>
<http://www.smilky.cz/images/pohlednice/louka.jpg>
<http://www.svaz-muzu.cz/images/redaktor/cfd93opratka.jpg>
http://www.vira.cz/img/db/glosar/velky_8.jpeg
<http://www.zkola.cz/respektovat>
<http://www.zkola.cz/zkedu/zaskolou/socialnepatologickejevayejichprevence/zavislosti/kdehledatpomoczkruhuzavislosti/14122.aspx>
<http://zuzub.blog.cz/0601/polednice>
www.maturita.cz/referaty/referat.asp?id=4254

3. Literární texty použité v projektech

- Alda, Z., Černý, J., Kalousek, J. (1980). *Obrázky z českých dějin a pověstí*. Praha: Albatros.
- Aškenazy, L. (1996). *Dětské etudy*. Mikulov: ARC.
- Beer de H. (1991). *Lední medvídku, vrať se brzy*. Praha: Kentaur.
- Bilstein – Thomas, J.(1991). *Minipohádky*. Bratislava: Slovart.
- Bilstein – Thomas, J.(1992). *Minipohádky*. Bratislava: Slovart.
- Branislav, F. (1973). *Ezopovy bajky*. Praha: Panton.
- Cais, M. (1978). *Michal a ti druzí*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví.
- Čapek, J. (1986). *Povídání o pejskovi a kočičce*. Praha: Albatros.
- Čapek, K. (1970). *Bajky a podpovídky*. Praha: Československý spisovatel.
- Čapek, K. (1988). *Dášeňka čili život štěněte*. Praha: Albatros.
- Čapek, K. (1986). *Devatero pohádek*. Praha: Albatros.
- Čelakovský, F.L. (1955). *Ohlas písní ruských. Ohlas písní českých*. Praha: SNDK.
- Čtvrtek, V. (1981). *Pohádky z pařezové chaloupky*. Praha: Albatros.
- Čtvrtek, V. (1987). *Rumcajs*. Praha: Albatros.
- Dědeček, J. (2001). *Šli červotoči do houslí*. Praha: Albatros.
- Erben, K.J. (1988). *Kytice*. Praha: Odeon.
- Foglar, J. (1990). *Dobrodružství v temných uličkách*. Praha: Olympia.
- Fučík, J. (1985). *Reportáž, psaná na oprátce*. Praha: Československý spisovatel.
- Gosciny, R. (1997). *Mikulášovy prázdniny*. Praha: BB art.
- Hanzelka, J., Zikmund, M. (1954). *Afrika snů a skutečnosti*. Praha: Orbis.
- Hašek, J. (1955). *Osudy dobrého vojáka Švejka*. Praha: SNKLHU.
- Hrabal, B. (1965). *Ostře sledované vlaky*. Praha: Československý spisovatel.
- Kasíková, H. (2005). *Učíme se spolupráci spoluprací*. Kladno: AISIS.
- Kincl, J. (1996). *Rákosníček a hvězdy*. Praha: Svoboda.
- Lada, J. (1989). *Bubáci a hastrmani*. Praha: Albatros.
- Lada, J. (1985). *Mikeš*. Praha: Albatros.
- Lindgrenová, A. (2004). *Děti z Bullerbynu*. Praha: Albatros.

- Macourek, M. (1982). *Mach a Šebestová*. Praha: Albatros.
- Mertlík, R. (1989). *Starověké báje a pověsti*. Praha: Svoboda.
- Miler, Z. (2002). *Krtek a sněhulák*. Praha: Albatros.
- Petiška, E. (1991). *Příběhy starého Izraele*. Martin.
- Pleva, J.V. (1967). *Robinson Crusoe*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, n.p.
- Plicka, K. (1965). *Kytice balad*. Praha: Československý spisovatel.
- Preussler, O. (1993). *Malá čarodějnice*. Praha: Albatros.
- Říha, B. (1985). *Honzíkova cesta*. Praha: Albatros.
- Říha, B. (1989). *O letadélku Káněti*. Praha: Albatros.
- Santarová, A. (1987). *Káťa Katrin Katynka*. Praha: Albatros.
- Sekora, O. (1992). *Ferda Mravenec*. Praha: Albatros.
- Skácel, J. (1983). *Uspávanky*. Praha: Albatros.
- Šmahelová, H. (1987). *Magda*. Praha: Albatros.
- Teufel, J. (1993). *Čertovské pohádky*. Praha: Nakladatelství Vilém Šmidt.
- Townsend, S. (1988). *Tajný deník Adriana Molea*. Praha: Mladá fronta.
- Vančura, V. (1981). *Kubula a Kuba Kubikula*. Praha: Albatros.
- Viewegh, M. (1992). *Báječná léta pod psa*. Praha: Československý spisovatel.
- Žáček, J. (1989). *Aprílová škola*. Praha: Albatros.
- Žáček, J. (1986). *Pro slepičí kvoč*. Praha: Albatros.